

Håll Sverige Rent
presenterar den stora

SKRÄP RAPPORTEN 2025

Senaste nytt om nedskräpningen i Sverige

© Håll Sverige Rent

Rapporten är framtagen av Håll Sverige Rent 2025.

Citera gärna, men ange källan.

Foton: Jonas Holmqvist, Emma Grann och Marcus Gustavsson

Illustrationer: Johnny Dyrander och Håll Sverige Rent

Diagram och tabeller: Håll Sverige Rent

Håll Sverige Rent

Rosterigränd 4, 117 61 Stockholm

08-505 263 00, info@hsr.se

www.hållsverige.se

1. NULÄGE OCH TRENDER.....	6-15
Debatt: "Dags att sätta en gräns mot skräpet".....	6
Svenskarnas beteenden och attityder till skräp.....	8
Trender kring nikotinskräp och lustgastuber.....	8
<i>Fimpar, snus, e-cigarettor/vejps och lustgastuber</i>	
2. DET REGLERADE SKRÄPET.....	16-27
Engångsplastdirektivet.....	16
Det förbjudna skräpet.....	17
<i>Plastmuggar, sugrör och konfetti</i>	
Annat skräp som påverkas av lagändringar.....	20
<i>Plastpåsar, korkar, muggar & matlådor och pant</i>	
Producentansvar för våtservetter och ballonger.....	26
3. STATISTIK OM SKRÄP.....	28-45
Skräp i staden.....	28
<i>Resultat från kommuners skräpmätningar med fokus på nikotinskräp och engångsplast från "on the go"</i>	
Skräp i havet.....	34
<i>Skräp på stränder i Sverige, Norden och EU samt förlorade fiskeredskap och avfall på havs- och sjöbotten</i>	
Skräp i naturen.....	42
<i>Skräp i naturområden, fjällen och nationalparker samt i fågelholkar</i>	
4. ANSVAR OCH KOSTNADER.....	46-53
Straffbestämmelser.....	46
Producenternas ansvar.....	48
Kommunernas ansvar och kostnader.....	49
5. INTERNATIONELL UTBLICK.....	54-57
Green Claims Directive.....	54
PPWR.....	54
EU:s policyramverk för olika bioplaster.....	56
Det globala plastavtalet.....	57
6. KÄLLOR.....	58-59

Sammanfattning

Fimpar minskar, snuskräpet ökar och vejs blir allt vanligare

Trots att rökning minskar och fimparna blivit färre i skräpmätningarna, är nikotinskräp fortfarande den största skräpkategorin i svenska stadskärnor. Skräpmätningar i 16 större tätorter under 2024 visar att fimpar utgjorde 49 % av allt skräp, trots en minskande trend. I genomsnitt hittades fortfarande 24 000 fimpar per stadskärna under en dag.

Samtidigt fortsätter snuskräpet att öka och utgjorde 21 % av allt skräp – en uppgång från tidigare år. Av allt snus som mättes var 65 % vitt och 35 % brunt. För första gången har även engångsvejs registrerats i mätningarna, och dessa hittades i 11 av 16 tätorter, med mellan 12 och 113 vejs per stadskärna under en dag.

50 000 skräp i stadskärnor på en dag – mer än hälften är plast

Skräpmätningarna i 16 större svenska stadskärnor under 2024 visar på en omfattande nedskräpning. I genomsnitt hittades 50 000 skräp per stadskärna under en dag, och 62 % av detta innehöll plast. Om vi slår ihop alla tobaks- och nikotinrelaterade produkter står dessa för hela 71 % av allt skräp.

Skräp från mat och dryck som intas "on the go" utgör 10 % av allt skräp och här är det skräp från godis, glass och snacks som är vanligast.

Utslaget på en större yta betyder resultatet att den som promenerar en kilometer längs en vanlig trottoar i en svensk stad i snitt skulle passera 1 300 skräpföremål. Bland annat 636 fimpar, 275 snusprillor och 47 godispapper.

Engångsprodukter i plast – fortsatt vanliga skräp trots förbud och regleringar

Trots lagstiftning och förbud mot flera engångsprodukter i plast fortsätter vissa av dem att hittas i stora mängder i både stadsmiljö och på stränder.

Skräpmätningar från 2024 visar bland annat att plasticsugrör har ökat med 43 % på Västerhavets stränder sedan 2021. I skidorter har mängden mer än dubblats på ett år. Plastmuggar i mer än 15 % plast är förbjudna sedan 2024 men hittades ändå i snitt 97 per stadskärna, med stora variationer (0–538).

Plastpåsar är ett fortsatt vanligt skräp – i mätningar hittades 155 plastpåsar per stadskärna i snitt per dag. Trots krav på återanvändbara muggar och matlådor hittades 200 engångsmuggar och 122 matförpackningar per stadskärna under en dag.

Stränder längs Västerhavet drunknar i skräp

I genomsnitt (median) hittades 532 skräp per 100 meter strand längs Västerhavet, vilket är 27 gånger mer än EU:s gränsvärde för vad som anses vara en god miljöstatus. Plast utgör hela 99 % av det totala skräpet på stränder längs Västerhavet.

Plastkorkar och ballonger är två skräp som ökar på stränder längs Västerhavet. Under 2024 hittades i genomsnitt 144 plastkorkar och 16 ballonger per 100 meter strand, en ökning som bryter den tidigare nedåtgående trenden.

Dock är Östersjön den enda regionen i EU som klarar EU:s tröskelvärde på 20 skräpföremål per 100 meter strand. Enligt EU:s bedömning uppvisar Östersjön den största procentuella minskningen på 45 %, med en medianmängd på 16 föremål per 100 meter under 2020–2021.

Snus – vanligaste skräpet i fjällen

Även fjällmiljöerna påverkas av nedskräpning, där snus är det vanligaste skräpet och utgör 34 % av det som hittats. Därefter följer plastförpackningar från godis, glass och snacks samt toalettpapper. Glädjande nog har dock mängden skräp minskat i de fjällområden där mätningar görs – en nedgång med över 70 % på fyra år.

Allt fler bötfälls för nedskräpning

Under 2024 bötfölls 438 personer för nedskräpning. Det är en ökning med 29 % mot året innan och det högsta antalet utdelade böter sedan skräpboten infördes år 2011.

97 % av alla svenskar tycker att skräpet behöver minska, särskilt i vattendrag och på stränder

1. NULÄGE OCH TRENDER

Dags att sätta en gräns mot skräpet

Nedskräpning är ett stort samhällsproblem som kräver gemensamt ansvar. Varje dag slängs portionssnus och fimpas, plastpåsar och annat skräp på gator, i parker och i naturen. Jag vågar påstå att ingen gillar skräp. Det förfular miljön, skadar ekosystem, hotar djurlivet och påverkar människors trygghet och trivsel. Dessutom kostar det samhället hundratals miljoner kronor varje år att städa upp. Därför behöver Sverige en tydlig gräns för hur mycket skräp vi kan acceptera – och med kommunerna som en nyckelspelare mot nedskräpningen behöver vi att alla kommuner jobbar mot samma mål. Så är det inte i dag.

Sju av tio svenskar ser skräpet som ett stort problem och 97 procent anser att det måste minska. Sverige har målet att halvera nedskräpningen av fimpas och vissa plastprodukter till 2030, men eftersom det saknas en tydlig och enhetlig strategi så riskerar målet att falla platt.

I dag varierar kommunernas rapporterade kostnader, investeringar i städning och insatser för att förebygga nedskräpning avsevärt. Detta resulterar i stora skillnader i hur rent eller skräpig det är för medborgarna. I Håll Sverige Rents skräpmätningar redovisas mängden skräp som antal föremål per tio kvadratmeter. Bland de kommuner som genomförde mätningar under 2024 varierade mängden skräp från drygt ett till nästan elva föremål per tio kvadratmeter – en drastisk skillnad där vissa kommuner hade tio gånger så mycket skräp som andra.

Skräpiga miljöer skapar en ond cirkel, där en redan nedskräpad plats riskerar att bli ännu skräpigare. Detta är både orättvist för invånarna och ett ineffektivt sätt att arbeta. Välskötta områden ökar däremot känslan av trygghet och social samhörighet – något alla medborgare borde få känna.

Sverige har redan ett nationellt gränsvärde för skräp på stränder genom OSPAR och HELCOM, två internationella konventioner som skyddar den marina miljön.

Däremot saknas motsvarande gränsvärden för skräp på land, trots att 80 procent av skräpet i havet kommer därifrån. För att minska risken att skräp sprids till hav och vattendrag måste vi införa tydliga gränsvärden även på land.

Ett nationellt gränsvärde för nedskräpning skulle säkerställa att alla kommuner arbetar mot samma mål och håller en hög ambitionsnivå, oavsett var i landet man befinner sig. Genom att sätta en tydlig gräns för hur mycket skräp som får finnas på en yta, exempelvis uttryckt som antal skräp per tio kvadratmeter, skapas en enhetlig och mätbar standard.

För att säkerställa att alla kommuner når eller ligger under detta gränsvärde krävs tre viktiga åtgärder:

Regelbundna skräpmätningar på kommunnivå för att följa utvecklingen, säkerställa resultat och identifiera nödvändiga åtgärder.

Information till medborgare om lagstiftningen och de påföljder som gäller vid nedskräpning. Detta inkluderar den så kallade nedskräpningsboten, som nu även omfattar portionsnsus och fimpas.

En formell myndighetsamordning kring nedskräpningsfrågor för att effektivisera och samordna arbetet på nationell nivå.

Vi på Håll Sverige Rent ser varje dag vilken skillnad engagerade människor och kommuner kan göra för att bekämpa nedskräpning. Men vi vet också att detta arbete måste stötts av nationella ramar och mål. Ett nationellt gränsvärde för nedskräpning är ett logiskt, effektivt och nödvändigt steg mot ett renare Sverige.

Johanna Ragnartz
VD Håll Sverige Rent

Svenskarnas beteenden och attityder till skräp

7 av 10 svenskar tycker att skräp är ett stort problem och hela 97 % av svenska folket tycker att skräpet behöver minska. Det visar Håll Sverige Rents Skräpbarometer från 2024. Sett till politisk tillhörighet tycker 71 % av Tidövaljarna och 76 % av oppositionen att nedskräpning är ett stort problem. Nästan alla vill se mindre skräp – 97 % respektive 99 %.

1 av 10 svenskar erkänner att de har skräpat ner det senaste året. Bland snusare är det drygt 1 av 4 som erkänner att de skräpat ner.

Fler än tidigare tycker att skräp är ett problem för att det drar till sig skadedjur, skapar otrivsel och att det ger ökade kostnader för samhället, men att minska nedskräpningen i hav, vattendrag och på stränder är det som flest svenskar tycker är viktigast.

Källa: Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Trender kring nikotinskräp och lustgastuber

I Sverige har både antalet dagliga rökare och mängden cigaretter som röks per person minskat stadigt under en längre tid. Samtidigt har snusanvändningen ökat, särskilt bland kvinnor där andelen snusare har tredubblats de senaste 15 åren. En viktig orsak till denna ökning är lanseringen av vitt snus år 2016, som snabbt har blivit populärt.

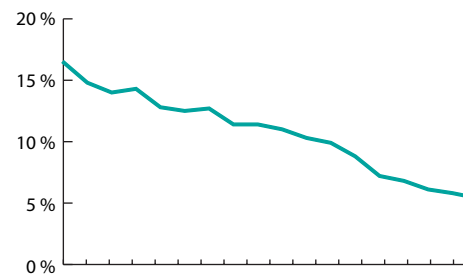
Förutom vitt snus har även e-cigaretter, särskilt engångsvejps, blivit allt vanligare. Statistik visar att försäljningen av e-vätska till vejps ökade med 250 % mellan 2021 och 2022. Den ökade populariteten för nya nikotinprodukter har haft en stor inverkan på den totala tobaks- och nikotinanvändningen i Sverige under de senaste 10–15 åren.

Utvecklingen märks särskilt bland yngre åldersgrupper, där användningen av nya nikotinprodukter har ökat kraftigt.

Källor: CAN Rapport 232, Den totala konsumtionen av cigaretter och snus i Sverige 2003–2023 och CAN Rapport 226, Självrapporterade rök- och snusvanor 2003–2023

Fimpar

Andelen som dagligen röker tobak har minskat sedan 2004, bland både kvinnor och män. År 2024 uppgav 5 % i befolkningen 16–84 år att de röker varje dag.

Andel (%) personer i åldern 16–84 år som röker dagligen under perioden 2004–2024. Källa: Nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Hur påverkas nedskräpningen?

Fimpar är fortfarande det överlägset vanligaste skräpet i stadsmiljö, och även i de flesta andra miljöer där Håll Sverige Rent gör skräpmätningar. Resultaten från Håll Sverige Rents kommunmätningar 2024 visar att det i genomsnitt fanns 24 000 fimpar per stadskärna under en dag i de 16 större tätorter som mätte skräpet 2024.

Källa: Mätningar i större tätorter 2024, Håll Sverige Rent och Statisticon

Cigarettfimpar som hamnat på marken riskerar även att hamna i dagvattenbrunnar och vattendrag där de färdas vidare ut i havet. Cigaretfilter är gjort av en slags plast (cellulosaacetat) vilket innebär att de tar lång tid att brytas ner. När en cigarettfimp hamnar i naturen sönderdelas den till mikroplast som finns kvar i naturen och i havet under lång tid. Fimpar läcker också ut tusentals gifter som är skadliga för djur och natur.

Källa: Forskning & Framsteg, forskarkommentar av Bethanie Carney Almroth i artikeln "Förbjud cigaretfilter genast"

Enligt en novusundersökning som Håll Sverige Rent låtit göra är det bara drygt hälften av svenskarna, 55 %, som vet eller tror att cigarettfimpar innehåller plast.

Källa: Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Mot bakgrund av detta är det mycket bra att Sverige som ett led i att implementera EU:s engångsplastdirektiv har satt mål om att nedskräpningen av fimpar ska ha minskat med 50 % 2030 jämfört med 2023.

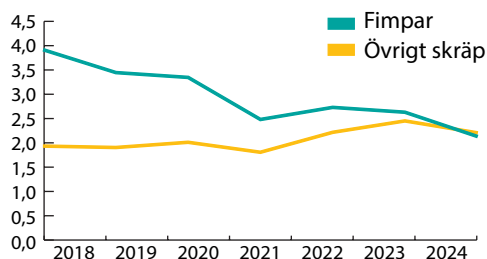
År 2022 rapporterade producenterna till Naturvårdsverket att nästan 5,4 miljarder cigaretter med filter släpptes på marknaden. År 2023 hade antalet minskat till strax under 4,6 miljarder.

Trenden pekar på att fimparna minskar

Redan nu ser vi en minskande trend i våra skräpmätningar när det kommer till fimpar.

2024 var det 16 större tätorter som mätte skräpet med Håll Sverige Rent. Resultaten visar att fimparna stod för nästan hälften av allt skräp, 49 %. Det brukar dock vara ännu mer. Diagrammet nedan visar hur utvecklingen för antal fimpar respektive för övrigt skräp per 10 kvadratmeter har sett ut 2018–2024 i de deltagande tätorterna. Det är viktigt att ha med sig att det delvis kan vara olika kommuner som mäter skräpet olika år, men trenden att fimparna minskar samtidigt som övrigt skräp inte gör det är ganska tydlig.

Källa: Mätningar i större tätorter 2018–2024, Håll Sverige Rent och Statisticon

Även i den nationella miljöövervakningen av skräp på stränder längs svenska Östersjökusten visar resultaten på en nedåtgående trend. Fimparna har minskat med 66 % mellan åren 2021–2024. Snuset som skräp håller en jämn nivå mellan åren. I Västerhavet hittar vi sällan fimpar och snus i mätningarna på de stränder där vi mäter skräp. Stränderna är utvalda så att skräpet ska komma från havet, ofta efter en långväga transport där fimpar och snus troligtvis redan fragmenterats till mikroplast.

Källa: Nationell övervakning av marint skräp 2024, utförd av Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten

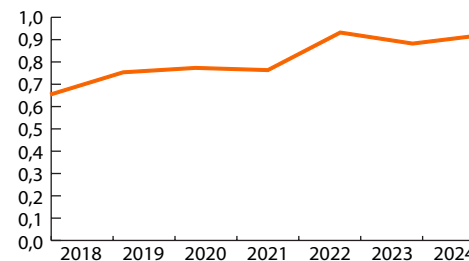
Snus

Som tidigare nämnts har snusanvändningen ökat under senare år, efter att länge ha varit relativt oförändrad. Ökningen ses särskilt bland kvinnor i åldern 16–29 år, där andelen som snusar dagligen har ökat från 3 % år 2018 till 18 % år 2024.

År 2024 uppgav 22 % av männen och 10 % av kvinnorna i åldern 16–84 år att de snusar varje dag

Källa: Nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Snuset är det vanligaste enskilda skräpföremålet efter fimpen i stadsmiljö. I den nationella skräpmätningen såväl som i Håll Sverige Rents kommunmätningar utgjorde snuset 17,4 % av skräpet år 2023. Ingen nationell skräpmätning har gjorts 2024, men i Håll Sverige Rents kommunmätningar utgjorde snuset hela 21 % av skräpet 2024. Här kan vi se en svagt ökande trend de senaste åren. Diagrammet nedan visar hur utvecklingen för antal snusskräp per 10 kvadratmeter har sett ut 2018–2024 i de deltagande tätorterna.

Nedskräpning av snus i större tätorter 2018–2024. Observera att det kan vara delvis olika kommuner som mäter olika år. Källa: Håll Sverige Rents mätningar i större tätorter, Håll Sverige Rent och Statisticon

Vitt snus

Användningen av det vita snuset har som tidigare nämnts stigit markant, särskilt bland ungdomar. Den totala konsumtionen av vitt snus skattades till 0,25 kg per invånare 15 år och äldre under 2023, vilket var 31 % mer än 2022 och 136 % mer än 2021. Var tredje snusdosa som säljs i Sverige är nu vitt snus.

År 2024 uppgav 25 % av elever i årskurs 9 och 40 % av elever i gymnasiet år 2 att de använt vitt snus någon gång.

Till skillnad från traditionellt brunt snus, som oftare används av män, är vitt snus lika vanligt bland kvinnor och män, vilket tyder på att det lockar en ny grupp användare som tidigare inte snusat i någon större utsträckning.

Källor: CAN Rapport 232, Den totala konsumtionen av cigaretter och snus i Sverige 2003–2023, CAN:s nationella skolundersökning 2024 och CAN Rapport 226, Självrapporterade rök- och snusvanor 2003–2023

Att det vita snuset är populärt märks även på nedskräpningen. 2024 delades vitt och brunt snus upp i Håll Sverige Rents skräpmätningar för första gången och resultaten visar att av allt snus som hittades som skräp var 65 % vitt snus och 35 % brunt snus.

Fimpar och snus är inte bara vanligt i stadsmiljö. I skräpmätningar som utfördes av SkiStar i samband med vårstädningar på fem svenska skidorter toppade fimpar och snus listan. Här utgjorde det vita snuset hela 77 % av allt snus. Eftersom det är vitt är det svårt att se mot snön, så det är först när snön smält undan som det blir synligt.

Källa: Mätningar i skidorter 2024, Håll Sverige Rent och SkiStar

I de sommarmätningar i fjällen som STF utför tillsammans med Håll Sverige Rent, är det snuset som är det vanligaste skräpet. 2024 utgjorde snuset 34 % av det skräp som hittades. Även här var det vitt snus som var vanligast.

Källa: Mätningar i fjällen 2024, Håll Sverige Rent och STF

Snusare erkänner nedskräpning oftare än andra

Snusandet ökar särskilt bland unga, och det är också unga som i större utsträckning än andra erkänner att de skräpar ner. I befolkningen som helhet är det 1 av 10 som erkänner nedskräpning, medan andelen är 2 av 10 i åldersgruppen 18–34 år. Bland snusare är siffran ännu högre – hela 1 av 4 uppger att de skräpat ner under det senaste året. Det visar Håll Sverige Rents Skräpbarometer 2024.

Källa: Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Skatter och lagstiftning

Den 1 november 2024 sänktes skatten på brunt snus med 20 %, samtidigt som skatten på cigaretter höjdes med 9 %. Det återstår att se hur det kommer att påverka trenden att snuset ökar.

En annan aspekt som skulle kunna påverka trenden är att flera återförsäljare av tobaks- och nikotinprodukter har gått ut med att de ska sluta sälja cigaretter, men däremot kommer de att fortsätta att sälja snus.

Sedan 2023 ska producenter av vissa engångsplastprodukter betala för en del av kommunernas kostnader för nedskräpning enligt EU:s engångsplastdirektiv. Producenterna av vanliga engångsplastföremål som fimpar får betala mer, och det skräp som är mindre vanligt kommer generera en mindre kostnad för producenten. Snus, som är det näst vanligaste skräpet, omfattas dock inte av producentansvar såsom cigaretter gör, och det betyder att producenterna inte behöver stå för kostnaderna för den ökade mängden snusprillor som hamnar i naturen.

Ytterligare lagstiftning som har potential att påverka nedskräpningen av fimpar är det nya producentansvaret för tobaksvaror med filter. Sedan den 1 januari 2023 är det tobaksproducenternas producentansvarsorganisations ansvar att samla in fimpar i exempelvis askkoppar i alla Sveriges kommuner.

E-cigaretter/Vejps

E-cigaretter, eller vejps som de även kallas, har ökat kraftigt de senaste åren, särskilt bland unga. Bland unga kvinnor 16–29 år ses en ökning från 2 % år 2020 till 13 % år 2024. Bland män i samma ålder har andelen ökat från 2 till 7 %.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Vejp kan köpas både för engångs- och flegångsbruk. Det verkar som att vejp för engångsbruk blir mer och mer populära och det är framför allt dessa som riskerar att bli skräp. De är billigare än de återfyllningsbara och kräver varken underhåll eller rengöring.

Hur vanligt skräp är vejps?

I den nationella skräpmätningen som genomfördes 2023 kom det rapporter från mätpersonalen att de hittat vejps, men då fanns ingen egen kategori för detta i skräpprotokollet. 2025 kommer en uppföljande nationell mätning utföras, och då kommer vejp finnas med som en kategori. Men redan 2024 har Håll Sverige Rent infört vejp som en kategori i protokollet för de skräpmätningar som kommuner själva väljer att utföra. Siffrorna visar att i stadskärnorna i 11 av 16 större tätorter hittades vejp som skräp, alltifrån 12 stycken till 113 stycken i genomsnitt på en dag.

Det finns undersökningar från Skottland som visar att cirka 10 % av alla engångsvejps slängs likt fimpar på marken.

Det är svårt att ta ut batteriet från engångsvejps, så de ska sorteras som elavfall på en kretsloppscentral. De kan även lämnas in i butiker som säljer vejps, om man vid samma tillfälle köper en ny vejp. Större butiker som säljer elprylar måste ta emot elavfall, oavsett var det är köpt eller om du köper något i den affären, vilket många användare inte är medvetna om. Enligt lagen ska butikerna tydligt informera om detta, men det görs i många fall inte.

Det är många användare som inte vet att förbrukade vejps kräver särskild hantering eller var de kan lämnas in. Ju svårare det är att göra sig av med avfall på rätt sätt, desto större risk för felhantering och nedskräpning.

Enligt en Novusundersökning som Håll Sverige Rent låtit göra svarar 1 av 4 svenskar att de inte vet om vejps och lustgastuber kan slängas i en vanlig papperskorg eller inte. Att man inte vet kan bero på att man själv inte använder dessa produkter, eller att man har dålig koll på hur farligt avfall faktiskt ska hanteras.

Källa: Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Lustgastuber

Försäljningen av lustgastuber har ökat i takt med att de blivit allt vanligare som berusningsmedel för ungdomar i Sverige. Denna utveckling har inte bara medfört farliga konsekvenser för ungdomars hälsa, det har även bidragit till ökad nedskräpning och utmaningar i avfallshanteringen av dessa produkter.

Under de senaste åren har Håll Sverige Rent fått allt fler indikationer på att lustgastuber blivit ett vanligt förekommande skräp, vilket dessutom orsakar stora och oförutsägbara kostnader för kommunerna, både när det kommer till renhållning och i själva avfallshanteringen. Felsorterade lustgastuber i avfallsflödet kan exempelvis leda till driftstopp i fjärrvärmeverken, vilket kostar samhället hundratals miljoner.

Enligt Naturvårdsverket ska lustgastuber klassas som förpackningar och därför omfattas de av producentansvar. Producenter ska bland annat anmäla sig till Naturvårdsverket samt anlita eller tillhandahålla en producentansvarsorganisation (PRO).

En PRO ansvarar för att förpackningsavfall behandlas enligt de bestämmelser som finns och har även ansvar för att effektivt bidra till att nå materialåtervinningsmålen.

Tillsynen är delad mellan Naturvårdsverket och kommunen. Naturvårdsverket ansvarar bland annat för att granska uppgifter från producenter och se till att de följer kraven i förordningarna om producentansvar medan kommunen ansvarar för den lokala tillsynen.

Näringslivets Producentansvar (NPA) är en av de två producentansvarsorganisationer som lustgasproducenterna kan ansluta sig till. Men enligt NPA har nästan inga lustgasproducenter anslutit sig till organisationen.

Från och med 2024 är lustgastuber en egen kategori i Håll Sverige Rents skräpmätningar. Att få en rättvisande bild av hur utbrett problemet är kan dock vara svårt, eftersom tuberna ofta används på platser som ligger utanför mätytorna, exempelvis skolgårdar och badplatser. Trots detta visar siffror från 2024 att lustgastuber påträffades i stadskärnorna i flera kommuner. I de större tätorterna var spridningen från 0 till 93 funna tuber på en dag.

Kartläggning av kommunernas hantering av lustgastuber

Under våren 2025 genomförde Håll Sverige Rent en kartläggning för att undersöka hur utbrett problemet med lustgastuber är i Sveriges kommuner. Genom en enkätundersökning besvarade 48 kommuner frågor om sin hantering av lustgastuber under 2024. Resultaten visar att många kommuner investerar betydande summor i att hantera dessa tuber. Fyra kommuner rapporterade kostnader på över en halv miljon kronor enbart för hanteringen under 2024.

Ungefär hälften av kommunerna upplever att mängden lustgastuber är oförändrad jämfört med tidigare år, medan 25 % anser att mängden har ökat det senaste året. Samtidigt upplever 17 % en minskning.

25 % av kommunerna tycker mängden lustgastuber har ökat jämfört med tidigare

Sammanfattning av resultaten

Antal svarande kommuner: 48

- 1 storstad
- 9 större kommuner
- 6 mellanstora kommuner
- 10 mindre kommuner
- 22 små kommuner

Totalt antal hanterade lustgastuber: 23 021

Kostnader för hantering:

- 23 % av kommunerna uppgav att de inte hade några kostnader
- 40 % hade kostnader under 30 000 kr
- 21 % hade kostnader mellan 30 000 och 100 000 kr
- 8 % hade kostnader mellan 100 000 och 300 000 kr
- 8 % hade kostnader som översteg en halv miljon kronor

I genomsnitt hanterade små och mindre kommuner 85 lustgastuber under 2024. En medelstor kommun hanterade i snitt 1 239 tuber, medan större kommuner och storstäder i genomsnitt hanterade 1 226 tuber.

Detta resultat är inte representativt för hela landet, men ger en indikation på omfattningen av hanteringen och de kostnader som lustgastuber medför för kommunerna.

2. DET REGLERADE SKRÄPET

Engångsplastdirektivet

2019 beslutade EU om ett nytt direktiv som ska minska plasten i havet och på land, och vara ett steg mot en mer cirkulär ekonomi. Direktivet kallas "Engångsplastdirektivet" och trädde i kraft inom EU 3 juli 2021. Direktivet fokuserar på de produkter som i störst omfattning hittats som nedskräpning på land och i hav.

Från och med 1 januari 2022 har direktivet börjat implementeras i Sverige och en mängd åtgärder är redan införda, bland annat förbud av vissa engångsplastprodukter. Andra åtgärder och förändringar är produktmärkning, informationsåtgärder, nationella minskningsmål, ökade insamlingsmål och utökat producentansvar.

Källa: Naturvårdsverket, engångsplast och andra engångsprodukter

I det här kapitlet tittar vi närmare på en del av de engångsprodukter som har reglerats för att se hur nedskräpningen har påverkats.

Vi väger in resultat från flera olika typer av mätningar för att få så mycket kunskap som möjligt om utvecklingen för just de här skräpföremålen. Håll Sverige Rent kommer på uppdrag av Naturvårdsverket att genomföra en ny nationell skräpmätning under 2025. Den kommer att vara jämförbar med mätningen 2023, så i höst kommer vi att kunna säga mer om de olika skräpföremålen utveckling.

Under 2022–2024 har SkiStars personal genomfört vårstädningar och registrerat skräp vid restaurangområden, liftgator och boendeområden. Städningarna har ägt rum i Sälen, Åre och Vemdalen, och sedan 2022 även i Hammarbybacken i Stockholm. I detta kapitel refererar vi bland annat till dessa mätningar.

Källa: Mätningar i skidorter 2024, Håll Sverige Rent och SkiStar. Observera att under 2024 minskade storleken på Sälens mätyta. För att göra förändringen mellan åren rättvisande har skräpmängden för 2023 räknats om till vad den skulle motsvara på en yta av 2024 års storlek.

Det förbjudna skräpet

I Sverige har ett tiotal plastprodukter förbjudits de senaste åren, bland annat ballongpinnar, plastmuggar, plastbestick, plasttallrikar och sugrör av plast.

Plastmuggar

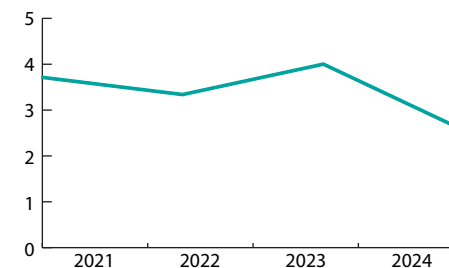
Sedan 1 januari 2024 är engångsmuggar som innehåller mer än 15 % plast förbjudna. Trots det visar Håll Sverige Rents skräpmätningar i kommuner att det i genomsnitt fanns 97 plastmuggar i stadskärnorna under en dag i de 16 större tätorter som mätte skräpet 2024. Allt från 0 till 538 stycken beroende på tätort.

Källa: Mätningar i större tätorter 2024, Håll Sverige Rent och Statisticon

Förbudet tycks dock ha haft effekt i de skidorter som SkiStar utför mätningar i tillsammans med Håll Sverige Rent. Där har engångsmuggar helt i plast minskat med 39 % i år jämfört med förra året.

Källa: Mätningar i skidorter 2023–2024, Håll Sverige Rent och SkiStar

I den nationella övervakningen av skräp på stränder indikerar resultaten från Västerhavet en nedåtgående trend med cirka 30 % för antalet plastmuggar baserat på genomsnitt per år. På Östersjöns stränder är plastmuggar så ovanliga att genomsnittet blir mindre än en plastmugg per 100 meter och år mellan åren 2021–2024. I resultatet ingår alla typer av plastmuggar i plast och cellplast.

Västerhavet, medelantal skräp (plastmuggar) per 100 meter strand och år, 2021–2024. Källa: Nationell övervakning av marint skräp 2024, utförd av Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten

Plastmuggar med mer än 15 % plast är nu förbjudna i Sverige

Sugrör

Plastsugrör förbjöds i Sverige år 2022. I den nationella skräpmätningen 2023 fanns det ungefär lika många registreringar oavsett om det var plast eller papper i kategorin "Sugrör och omslag till sugrör" i parker och stadskärnor. I Håll Sverige Rents skräpmätningar i kommuner 2024 fanns det i genomsnitt 57 sugrör/omslag av plast och 81 sugrör/omslag av papper i stadskärnorna under en dag i de 16 större tätorter som mätte skräpet.

Källor: Nationell mätning 2023, Håll Sverige Rent och Statisticon på uppdrag av Naturvårdsverket och Mätningar i större tätorter 2024, Håll Sverige Rent och Statisticon

I SkiStar-mätningen har antalet plasticsugrör eller plastomslag till sugrör ökat kraftigt 2024 jämfört med 2023 års mätning, trots förbudet. 2024 hittades totalt 244 plasticsugrör/plastomslag till sugrör jämfört med 119 stycken 2023. Ungefär samma ökning gäller papperssugrören/pappersomslagen.

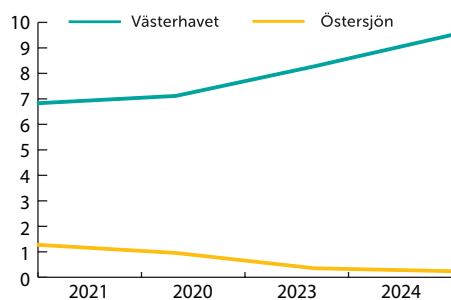
Källa: Mätningar i skidorter 2024, Håll Sverige Rent och SkiStar

En del av det som registrerats under kategorin sugrör/omslag till sugrör kan ju vara själva förpackningen/omslaget till sugrören, dessa får fortfarande vara av plast.

Under vissa omständigheter är det tillåtet att sälja slut sitt lager med plasticsugrör trots förbudet, så det kan fortfarande finnas en del plasticsugrör därute.

Plastsugrör hittas fortfarande på svenska stränder. För Västerhavet ser vi till och med en ökning på 43 % sedan år 2021 trots lagstiftningens förbud till försäljning av sugrör i plast.

Liksom för skräp på stränder längs svenska Östersjökusten generellt, så är det genomsnittliga antalet plasticsugrör lågt för Östersjöområdet. Det gör det svårt att uttala sig om en tydlig nedåtgående trend. Det totala antalet insamlade sugrör stödjer dock att det hittas färre sugrör i plast på stränderna, från 37 stycken insamlade sugrör år 2020 (30 mättillfällen) till 7 stycken sugrör år 2024 (33 mättillfällen).

Medelantal skräp (sugrör) per strand och år 2021-2024. Källa: Nationell övervakning av marint skräp 2024, utförd av Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten

Konfetti

Konfetti är ett väldigt svårstädat skräp som lätt flyger i väg och landar i vattendrag, fastnar i gräs och under buskar eller spolats ner i dagvattenbrunnar. Sedan 30 april 2022 är det förbjudet att använda konfetti av plast utomhus. Konfetti av rispapper har blivit vanligare att använda men det är viktigt att komma ihåg att även konfetti av rispapper är nedskräpning om det används utomhus och inte städas upp. Kommuner vittnar även om att rispappret kan dra till sig råttor.

I den nationella skräpmätningen som gjordes 2023 ombads mätpersonalen att registrera när de hittat konfetti och även skriva om den var av papper eller plast. Resultaten visar att på över hälften av de platser där konfetti hittades så var den av plast, trots förbudet.

Källa: Nationell mätning 2023, Håll Sverige Rent och Statisticon på uppdrag av Naturvårdsverket

Från och med 2024 finns konfetti med i protokollet för Håll Sverige Rents mätningar i kommuner. Här kan vi se att i det i snitt fanns 143 stycken papperskonfetti och 537 stycken plastkonfetti per stadskärna under en dag i de 16 större tätorterna som mätte skräpet.

Källa: Mätningar i större tätorter 2024, Håll Sverige Rent och Statisticon

Varför finns det då så mycket plastkonfetti i miljön trots förbudet?

Enligt en Novusundersökning som Håll Sverige Rent lät genomföra i april 2024 är det väldigt få som vet om förbudet, bara 1 av 10. 4 av 10 uppger att man tror att det är förbjudet och lika många svarar att de inte vet.

En övervägande majoritet, 93 %, tycker att det vid köptillfället borde finnas lättillgänglig information om att det är olagligt att använda konfetti av plast utomhus. Nästan lika många, 85 %, tycker att konfetti av plast borde sluta säljas helt.

Källa: Undersökning om konfetti 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Förutom att folk inte känner till förbudet kan den stora mängden plastkonfetti i mätningarna sannolikt också förklaras av att de ackumuleras år efter år eftersom det är så svårt att städa upp dem och att de inte bryts ner eller försvinner på väldigt lång tid.

85 % av alla svenskar tycker plastkonfetti ska sluta säljas helt

Annat skräp som påverkas av lagändringar

Plastpåsar

EU har som mål att minska konsumtionen av plastbärkassar. Under 2019 använde vi i Sverige 74 påsar per person och år. Målet är att under 2025 och framåt använda max 40 påsar per person och år.

För att nå målet infördes en skatt i maj 2020 på alla typer av plastbärkassar, vilket innebar att priset för kassarna blev högre, 7 kronor i stället för 3 kronor. Skatten var en stor bidragande faktor till den minskning som skedde med start 2019 och fram till 2023 då förbrukningen minskade från 74 påsar per person till 17 påsar per person.

Plastpåseskatten avskaffades den 1 november 2024. Beslutet togs av regeringen i september 2023, med motiveringen att Sverige redan hade uppnått EU:s mål om maximalt 40 plastpåsar per person och år.

Källor: Naturvårdsverket, Data och statistik om plastbärkassar och Regeringens pressmeddelande november 2023

Plastpåsar är ett flyktigt skräp som på grund av sin låga vikt och sitt vindfång sällan ligger kvar på en plan yta särskilt länge.

De blåser i väg och fastnar i buskar och träd, hamnar i diken längs vägar, i skogsområden och i vattendrag, sjöar och hav.

Därför är det svårt att få en rättvisande bild av plastpåsar som skräp i stadsmiljö. Men trots en sannolik underskattning visar resultaten från Håll Sverige Rents kommunmätningar 2024 att det i genomsnitt fanns 155 plastpåsar per stadskärna under en dag i de 16 tätorterna som mätte skräpet 2024.

Källa: Mätningar i större tätorter 2024, Håll Sverige Rent och Statisticon

Låg kunskap om olika märkningar

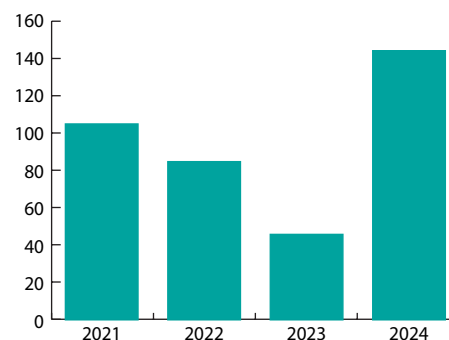
Svenskarna har generellt låg kunskap om olika märkningar av plastpåsar, så som "komposterbar" eller "biondbrytbar". En undersökning visar att många felaktigt tror att dessa plastpåsar bryts ner i natur och hav, vilket de inte gör. Vi på Håll Sverige Rent tycker att den här sortens märkning är problematisk, eftersom de flesta svenskar är medvetna om att plast inte bryts ner i havet, men ändå blir osäkra på vad som gäller för en plastpåse på grund av märkningen.

Källa: Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Korkar

För vissa engångsplastprodukter har man infört andra åtgärder än förbud eller krav på minskning. Ett exempel på det är att korkar måste sitta fast på sin flaska från och med juli 2024 då dessa är ett vanligt skräp som riskerar att bli mikroplast i havet.

Plastkorkar är ett vanligt skräp på stränder längs Västerhavet. I genomsnitt hittades 144 korkar per 100 meter strand under 2024. Här har vi också för första gången möjlighet att skilja på korkar från dryckesflaskor och korkar från andra förpackningar. Korkar från dryckesflaskor utgör nästan 30 % av det totala antalet korkar. Mellan åren 2021–2023 ser korkar ut att minska men förra årets resultat bryter tyvärr den trenden och vi ser nu en ökning jämfört med år 2021.

Västerhavet, medelantal skräp (korkar) per 100 meter strand och år, 2021–2024. Källa: Nationell övervakning av marint skräp 2024, utförd av Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten

Det finns gott om lösa korkar och lock som blivit skräp på land också. I den nationella skräpmätningen som Håll Sverige Rent gjorde på uppdrag av Naturvårdsverket 2020 visade resultaten från kommunernas centralorters stadskärnor att nästan 130 000 lösa korkar och lock hade slängts – under en enda vecka. Här ingår även plastlock från andra förpackningar.

Källa: Nationell mätning 2020, Håll Sverige Rent och Statisticon på uppdrag av Naturvårdsverket

Trots att många tillverkare var tidigt ute med att genomföra förändringen med korkar som sitter fast på sin flaska visar resultaten från Håll Sverige Rents kommunmätningar 2024 att det i genomsnitt fanns 167 lösa korkar och lock av plast per stadskärna under en dag i de 16 tätorterna som mätte skräpet 2024. Även här ingår dock plastlock från andra förpackningar, vilka också kan ha minskat i antal. Till exempel har papperslock till engångsmuggar blivit vanligare på senare tid.

I SkiStar-mätningen visade resultaten en liten minskning – från 198 korkar och lock 2023 till 173 stycken 2024.

Muggar och matlådor

Sedan 1 januari 2024 gäller nya regler för de som serverar mat och dryck i engångsmuggar och engångsmatlådor som innehåller plast. Enligt förordningen om engångsprodukter ska de nu kunna erbjuda mat och dryck i återanvändbara muggar och matlådor. Den som tillhandahåller färre än 150 muggar eller matlådor per dag omfattas inte av kraven, men redan nästa år sänks gränsen till 75 stycken. Lagen säger även att serveringsställena måste informera sina kunder om plastens påverkan på miljön och fördelarna med en minskad förbrukning av engångsmuggar och engångsmatlådor.

Målet med förordningen är att minska engångsprodukters påverkan på miljön. Det handlar både om nedskräpning och att engångsprodukter är ett slöseri med resurser.

Eftersom en engångsprodukt bara används en enda gång och ofta bara några minuter innan den slängs är det ett dåligt val för miljön. Även engångsprodukter av papper innehåller ofta plast, och plastskräp som hamnar i natur och hav är ett växande miljöproblem på grund av den långa nedbrytningstiden.

I Sverige är målet att förbrukningen av engångsmuggar och engångsmatlådor som innehåller plast ska ha minskat med hälften 2026 jämfört med förbrukningen 2022.

Enligt Naturvårdsverket sattes omkring 1 055 miljoner engångsmuggar och 900 miljoner engångsmatlådor med plast på marknaden år 2022. År 2023 ökade antalet engångsmuggar till 1 247 miljoner, medan matlådorna minskade till 851 miljoner. Siffrorna är preliminära och kan justeras av Naturvårdsverket.

Källa: Naturvårdsverket, Engångsplastmuggar och -matlådor

Det betyder att utvecklingen ser ut att gå åt fel håll. Trots målet att halvera mängden engångsmuggar och engångsmatlådor till 2026 har antalet muggar i stället ökat med nästan 200 miljoner på bara ett år. Samtidigt har antalet matlådor visserligen minskat något, men inte i närheten av vad som krävs. Siffrorna från 2022 kan dock vara lågt räknade till följd av effekter från Coronapandemin.

Få konsumenter känner till lagen

När 4 månader med den nya lagen hade gått lät Håll Sverige Rent genomföra en Novusundersökning om hur lagen efterlevdes. Den visade att knappt 1 av 10 takeaway-köpare hade blivit erbjuden flegångsalternativ trots den nya lagen.

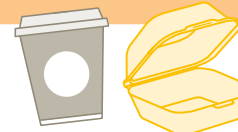
En uppföljande fråga i en Novusundersökning som Håll Sverige Rent lät genomföra i september visar att 12 % hade valt flegångsalternativ istället för engångs vid köp av mat eller dryck att ta med. Här kan det även ingå att man till exempel tagit med sin egen kaffemugg.

Källa: Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Drygt 6 av 10 hade antingen aldrig hört talas om eller kände knappt till lagen. Endast 14 % svarade att de känner till lagen väl (3 %) eller ganska väl (11 %).

Källa: Undersökning om "flegångs" 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Det skulle kunna ha stor påverkan på nedskräpningen om flegångsalternativen användes mer.

Resultaten för Håll Sverige Rents mätningar i kommuner visar att i det i genomsnitt fanns cirka 200 engångsmuggar och 122 matförpackningar per stadskärna under en dag i de 16 större tätorter som mätte skräpet 2024.

Källa: Mätningar i större tätorter 2024, Håll Sverige Rent och Statisticon

I SkiStars mätningar minskade engångsmuggarna från 175 stycken 2023 till 87 stycken 2024. Det är alltså en minskning med 50 %!

Källa: Mätningar i skidorter 2023–2024, Håll Sverige Rent och SkiStar

Inom några år kommer serveringar i alla EU:s medlemsstater behöva erbjuda flegångsförpackningar för mat och dryck. Detta på grund av en ny EU-förordning om förpackningar - Packaging and Packaging Waste Regulation (PPWR).

Enligt PPWR blir det från och med 2030 även förbjudet att servera mat och dryck som äts och dricks på plats i engångsplastförpackningar. Det gäller även engångsplastförpackningar för exempelvis socker, ketchup, kryddor eller dipp. Läs mer om PPWR på sida 54.

Att byta ut plast mot papper löser inte nedskräpningsproblemet

Papper bryts ner lättare än plast i naturen, men det är fortfarande en miljökostnad att tillverka något som bara ska användas några minuter för att sedan slängas. Dessutom har nedskräpning inte bara miljömässiga konsekvenser, utan även sociala och ekonomiska. Att byta ut plastprodukter mot ett annat material men fortsätta med samma beteende är inte hållbart. Det bästa är att minimera användningen av engångsprodukter, antingen genom att avstå till exempel sugrör – eller genom att använda flegångsprodukter. Vid de tillfällen engångsprodukter ändå används är det förstås viktigt att se till att de källsorteras så att de kan återvinnas.

Pant

Petflaskor och aluminiumburkar har en hög insamlingsfrekvens jämfört med många andra produkter som inte har pant, men de är trots det inte ett helt ovanligt skräp.

Resultaten för Håll Sverige Rents mätningar i kommuner visar att i snitt fanns 137 pantburkar per stadskärna under en dag i de 16 större tätorter som mätte skräpet 2024. Från 0 till 317 stycken beroende på tätort.

I Sverige är målet att 90 % av alla burkar och PET-flaskor ska återvinnas. Statistik från Returpack visar att det under 2024 såldes närmare 3,28 miljarder flaskor och burkar och att drygt 2,87 miljarder av dessa pantades. Det motsvarar en återvinningsgrad på 87,6 %. Det betyder alltså att 410 miljoner burkar och flaskor hamnade utanför systemet 2024. En del av dessa förviner i gränshandeln, en del i restavfallet och en del blir till skräp.

Källa: Pantamera, fakta och statistik 2024

Panten höjs

Men kanske kan målet nås nästa år? Under 2025 kommer nämligen pantbeloppen för dryckesförpackningar av PET och aluminium att höjas. Höjningen innebär att pant för aluminiumburkar och små PET-flaskor går från en till två kronor, medan pant för stora PET-flaskor höjs från två till tre kronor. Redan under andra halvan av 2025 kommer konsumenterna att märka av det höjda pantbeloppet.

Höjd pant kan leda till mindre nedskräpning!

Håll Sverige Rent tycker det är bra att panten höjs. Ju mer värde en förpackning har när den använts färdigt, desto större är sannolikheten att den tas om hand på rätt sätt och inte blir till skräp.

Pantinsamling i skärgården

Håll Sverige Rent, Coca-Cola i Sverige, Kungliga Svenska Segel Sällskapet (KSSS) och Returpack har kroat arm i en gemensam satsning för minskad nedskräpning och en ökad pantinsamling i skärgårdsmiljön. Avfallshantering i skärgården innebär unika utmaningar, och för att öka insamlingen av både burkar och flaskor och annat som ska återvinnas krävs förändrade beteenden och innovativa lösningar. De allra flesta skärgårdsbesökare vill göra rätt val för miljön, bara de får rätt förutsättningar. Det visar en ny studie som genomförts inom projektet under 2024. Tydligare ansvarsfördelning, bättre samarbeten samt lättillgänglig information och material till besökare är nyckelåtgärderna som kan minska nedskräpningen och öka insamlingen i skärgården.

Källa: Pantbeteende i Skärgården, Håll Sverige Rent 2024

Designa bort skräpet

Håll Sverige Rent verkar för att företag ska tänka på nedskräpningsperspektivet redan i designfasen. Idag tar förpackningsdesigners hänsyn till återvinningen, men vi vill att man också ska ta hänsyn till förpackningens risk att bli skräp så att det designas bort.

Påsklämman hamnar på topplistan när vi mäter skräp i naturen. Den lilla plastbiten som ibland innehåller en metalltråd är lätt att tappa eller glömma kvar.

Andra exempel på produkter som lätt blir till skräp är fliken som rivs av när man öppnar ett tuggummipaket och, som tidigare tagits upp, sugrör och omslag till sugrören som sitter på drickor i kartongförpackningar. Flärpar från ketchupflaskor är ett skräp som ofta hittas vid grillplatser.

Under 2024 har Håll Sverige Rent och Näringslivets Producentansvar lanserat en designguide mot nedskräpning. Här hittar producenter och förpackningsutvecklare vägledning för att minska risken att hela eller delar av förpackningen blir till skräp. Guiden går att ladda ner från www.npa.se/vart-erbjudande/design-mot-nedskrapning.

Producentansvar för våtservetter och ballonger

I Sverige har vi ett lagstiftat producentansvar för elva produktgrupper. Det ska bland annat leda till mindre avfallsmängder, mer välsorterat avfall och mindre nedskräpning.

Producenten ska ansvara och betala för att produkten tas omhand efter användning. Det kan handla om att avfall samlas in och transporteras bort eller att varorna återanvänds eller återvinns. I vissa fall ska företag även betala kommunerna för städkostnader när deras produkter blivit skräp och slängts på marken. Det senare kommer att gälla även för ballonger och våtservetter från och med år 2025.

Producenter av våtservetter och ballonger blir också skyldiga att effektivt bidra till att uppnå målet om att nedskräpningen av ballonger och våtservetter utomhus ska vara "försumbar" senast år 2030.

Målet för minskad nedskräpning kommer att följas upp genom de nationella skräpmätningar Håll Sverige Rent utför vartannat år på uppdrag av Naturvårdsverket.

Om det genom skräpmätningarna framgår att det finns risk för att målet inte kommer att uppnås i tid kan ytterligare åtgärder komma att behövas.

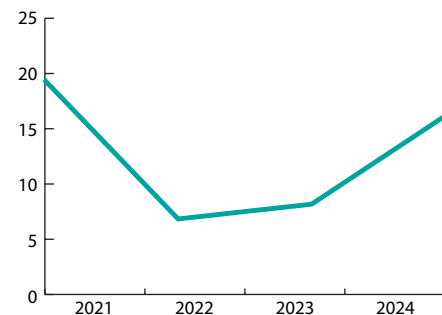
Källa: Naturvårdsverket.se

Resultaten från den nationella skräpmätningen som Håll Sverige Rent gjorde på uppdrag av Naturvårdsverket 2020 visade att 87 200 våtservetter och 47 400 ballonger hade slängts – under en enda vecka.

Källa: Nationell mätning 2020, Håll Sverige Rent och Statisticon på uppdrag av Naturvårdsverket

På stränder i Västerhavet hittades i medeltal 16 ballonger per 100 meter strand under 2024. Det ser även ut som att antalet ballonger ökar igen efter en nedgång mellan åren 2022 och 2023. I Östersjön är det sällan ballonger hittas på stränderna.

Våtservetter innehåller plast och ska inte slängas i naturen eller spolras ner i toaletten

Västerhavet, medeltal skräp (ballonger) per 100 meter strand och år, 2021–2024. Källa: Nationell övervakning av marint skräp 2024, utförd av Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten.

Ballongsläpp

Ballongsläpp kan verka festliga, men de är skadliga för miljön. När ballongerna faller till marken blir de skräp som ofta hamnar i naturen, sjöar och hav. Djur kan missta ballongbitar för mat eller fastna i snören, vilket kan leda till allvarliga skador eller död.

Oavsett om ballongerna är tillverkade av plast eller latex (naturgummi) tar det lång tid för dem att brytas ner, och under tiden kan de orsaka stor skada på djur och natur.

Vad händer härnäst? Kommande krav och förändringar inom engångsplastdirektivet

*Tidslinjen är inte fullständig

2025

- Nedskräpningsavgift införs även för ballonger och våtservetter.
- Dryckesflaskor av PET ska innehålla minst 25 % återvunnen plast.
- Producenter av engångsflaskor för dryck som tillverkats av PET ska rapportera om hur mycket återvunnen plast som har använts i flaskorna.

2026

- Producentansvarsorganisationer för fiskeredskap ska rapportera om hur mycket fiskeredskap som samlats in.
- Kommunerna ska lämna in uppgifter om mängden fiskeredskap som samlats in och vad det har kostat.

2029

- Flaskor och burkar med mejeriprodukter ska pantas 2030
- Alla dryckesflaskor av plast ska innehålla minst 30 % återvunnen plast.
- Producenter ska rapportera om hur mycket återvunnen plast som har använts i dryckesflaskor som är engångsprodukter.

Källa: Naturvårdsverket, tidslinje engångsplastdirektivet

3. STATISTIK OM SKRÄP

Skräp i staden

I städer, där många människor vistas och bor, blir det ofta mycket skräp. Det kostar samhället hundratals miljoner kronor varje år att städa upp. Dessutom bidrar det till otrygghet och minskar trivselsamt drar till sig ohyra, så som råttor.

Den stora mängden snabbmatsrestauranger och caféer bidrar också till skräpmängden i form av takeaway-förpackningar och engångsmuggar. Skräpet kan även spridas vidare ut i vattendrag och naturområden där det skadar djur och natur.

Skräpmätningar i kommuner

Håll Sverige Rent stöttar kommuner i det förebyggande arbetet mot nedskräpning på olika sätt. Ett exempel på det är de skräpmätningar som kommunerna kan göra för att få veta mer om skräpet i just sin kommun. En kartläggning av nedskräpningen ger kunskap om skräpet och det kan därmed bli lättare att hitta rätt åtgärder mot skräpet och även följa upp dessa för att se om de fungerar.

Kommuner har mätt skräpet tillsammans med Håll Sverige Rent i sexton år med metoder som tagits fram tillsammans med Statistikmyndigheten (SCB).

Mätningarna görs främst i centrumkärnan i tätorter eller i parker. Antalet kommuner som mäter skräpet med Håll Sverige Rent har ökat varje år sedan starten 2009 och nu är det runt 70 kommuner som regelbundet mäter skräpet med oss.

Håll Sverige Rents skräpmätningar mäter hur det ser ut "i en ögonblicksbild", alltså hur mycket skräp du kan förvänta dig att se om du besöker platsen för mätningen vid en slumpmässigt vald tidpunkt under mätperioden. Kommunernas ordinarie städning pågår under hela mätningen, så resultaten visar hur mycket skräp som ligger på marken "inklusive" städning.

Metoden för mätningen skiljer sig lite åt beroende på om det är en stor eller en liten tätort. För de 16 större tätorter som mätte skräpet 2024 visar resultaten att det i genomsnitt fanns drygt 50 000 skräpföremål per stadskärna under en dag, exklusive tuggummin.

En större tätort definieras i det här fallet som en tätort med minst 20 000 invånare och/eller en tydlig stadskärna. Storleksordningen kan alltså vara allt från Hudiksvall till Stockholm.

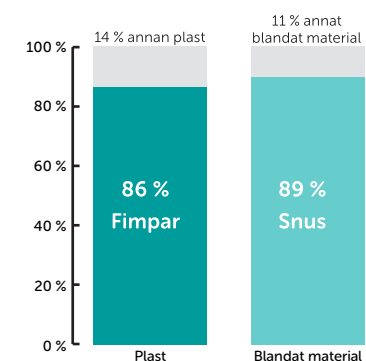
Fördelning av skräpet

Mycket av skräpet innehåller plast, även sådant som vid en första anblick kan se ut att vara av ett annat material. Pappmuggar och takeaway-lådor av papp innehåller ofta en tunn plastfilm för att vätskan inte ska läcka ut, och även fimpar innehåller en slags plast. För de 16 större tätorter som mätte skräpet 2024 visar resultaten att det i genomsnitt fanns drygt 30 000 skräpföremål som innehöll plast per stadskärna under en dag. Skräpet som innehåller plast utgör 62 % av allt skräp i de aktuella tätorternas stadskärnor.

Materialkategori	Andel
Plast	62 %
Annat	24 %
Papper/Kartong	8 %
Metall	2 %
Organiskt	2 %
Glas	1 %

Av dessa 62 % utgörs 86 % av fimpar. Kategorin "Annat", som står för 24 % av allt skräp, domineras av snuset som utgör 89 % av Annat-kategorin.

Om vi slår ihop alla tobaks- och nikotinrelaterade produkter står dessa för hela 71 % av allt skräp. Här ingår fimpar, snus, cigarettpaket, snusdosor och vejs.

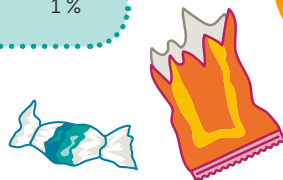
Fimpen är det överlägset vanligaste skräpet i våra städer

Engångsplast

Om vi tittar närmare på engångsplastprodukterna, men exkluderar fimparna, kan vi se att förpackningar från godis, snacks och glass utgör närmare hälften av kategorin. Bland de vanligaste enskilda skräpföremålen finner vi också matförpackningar och engångsmuggar.

Kategorin "Övriga engångsplastprodukter" kan exempelvis innehålla läkemedelskartor, konfetti, presentsnören, buntband, ballonger, munskydd och plasthandskar.

Engångsplastprodukt	Andel
Godis- / snacks- / glassförpackning	48 %
Övriga engångsplastprodukter	19 %
Matförpackning	6 %
Engångsmugg	6 %
Lösa korkar och lock	4 %
Plastpåse	4 %
Snusdosa	4 %
Dryckesflaska/dryckesförpackning	3 %
Cellofan från cigarettpaket	3 %
Sugrör och omslag till sugrör	2 %
Bestick och omrörare	1 %

Skräp från on the go

Om vi bortser från vilket material skräpet består av och i stället tittar närmare på skräpet som kommer från mat och dryck, och som intas "on the go", så ser vi att förpackningar från den typen av skräp utgör 10 % av allt skräp. Då är inte matrester medräknat, trots att dessa också ställer till problem i stadsmiljö då det drar till sig råttor.

Det vanligaste skräpet av allt on the go-skräp är förpackningar från godis, glass och snacks. Sådant skräp utgör 38 % av on the go-skräpet. Sen är det ett hopp ner till matförpackningar och servetter som delar en andraplats med 10 % vardera. Tätt därefter kommer kapsyler, korkar och lock på 9 % och fjärdeplatsen delas av "bestick, omrörare och liknande" och "trasigt glas" med 8 % vardera.

Skräp från godis, glass och snacks är det vanligaste on the go-skräpet

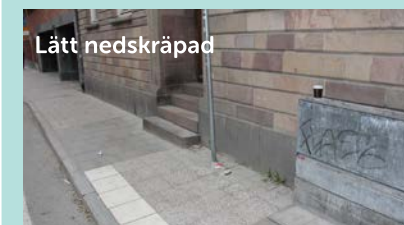
Kategori	Andel
Godis- / snacks- / glassförpackning	38 %
Matförpackning	10 %
Servetter	10 %
Kapsyler, korkar och lock	9 %
Bestick och omrörare eller liknande	8 %
Glas, trasigt	8 %
Engångsmugg	5 %
Dryckesflaska/dryckesförpackning	4 %
Sugrör och omslag till sugrör	4 %
Läsk- / ölburk och liknande	3 %

Upplevd nedskräpning

Förutom att mätpersonalen räknar antalet skräpföremål får de också uppskatta hur skräpiga ytorna är med hjälp av en fotoguide. 71 % av mätytorna i de större tätorterna upplevdes som nedskräpade, varav större delen lätt nedskräpade. 1 % av mätytorna upplevdes som mycket nedskräpade.

Det betyder att om man går 100 meter på en gångbana eller trottoar i en fiktiv tätort kommer 29 meter upplevas som rena, 62 meter lätt nedskräpade, 8 meter upplevas som ganska nedskräpade och 1 meter mycket nedskräpade.

Fotoguide på de olika miljöerna

Fiktivt exempel – så många skräp passerar du på väg till jobbet

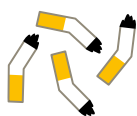
Skräpet i kommunmätningarna räknas ut som antal skräpföremål per 10 kvadratmeter. Resultaten visar att det i genomsnitt fanns 4,33 skräpföremål per 10 kvadratmeter i stadskärnorna i de 16 större tätorter som mätte skräpet 2024.

Men vad innebär det egentligen?

Tänk dig att du har en kilometer till jobbet och att du går den sträckan längs med en trottoar eller gångbana som är cirka tre meter* bred.

Längs den sträckan skulle du baserat på resultaten från kommunmätningarna passera 1300 skräpföremål, alltså mer än ett skräpföremål per meter. Vilket typ av skräp skulle du se då? Jo, du skulle passera 636 fimpar, 178 vita snusprillor och 97 bruna, 47 godispapper och 19 liknande, 12 engångsmatlådor/matförpackningar 11 lösa korkar, lock eller kapsyler, 10 cigarettpaket inkl. lösa delar, 10 bestick/omrörare eller liknande, 6 engångsmuggar, 5 sugrör eller omslag till sugrör, 4 plastpåsar och 4 pantburkar. 807 av föremålen skulle innehålla plast.

636 st

178 st

97 st

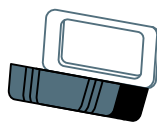
47 st

19 st

12 st

Tuggummin särredovisas

Tuggummin särredovisas i mätningarna och är inte med i de siffror som redovisas här. Tuggummin är ett mycket vanligt skräp. Det skiljer sig från andra typer av skräp eftersom det är svårt och dyrt att plocka upp och ligger kvar under lång tid. Den stora majoriteten tuggummin slängdes sannolikt inte under mätperioden. Skulle tuggummin städas undan i samma takt som övrigt skräp skulle de vara betydligt färre. Det kan också vara svårt att avgöra om det bara är en fläck efter ett borttaget tuggummi eller om det faktiskt är ett tuggummi. Siffrorna för antal tuggummin kan därför lätt överskattas.

Allt ätbart, så som frukt-, nöt- och matrester, lockar till sig råttor. De behöver så lite som 30 gram om dagen för att tillgodose sitt matbehov.

**Den genomsnittliga bredden på trottoarerna i kommunmätningarna är 3,33 meter.*

TVå kommuner som arbetat förebyggande mot skräpet

Örebro kommun har framgångsrikt minskat nedskräpningen med nästan 40 % enligt skräpmätningen från 2024, jämfört med 2023. Den positiva utvecklingen tros bero på flera åtgärder:

Minskad snabbmatsrelaterad nedskräpning: Nedläggningen av en snabbmatsrestaurang i stadskärnan för ett par år sedan har lett till betydligt mindre snabbmatsförpackningar på gatorna.

Bättre avfallshantering: Kommunen har successivt infört mer tillslutna papperskorgar, vilket minskar spridning av skräp från skadedjur och pantletare.

Förstärkt renhållning: Genom omfördelning av arbetsområden och anställning av mer personal har städningen i city förbättrats.

Utöver dessa insatser har fastighetsägare, verksamma aktörer och frivilliga visat ett ökat engagemang i skräpplockning, vilket ytterligare har bidragit till minskad nedskräpning.

Sedan 2022 har **Helsingborg stad** genomfört effektmätningar på cirka tio utvalda platser i samband med en fimpkampanj. Genom att mäta mängden skräp före och efter kampanjen kan kommunen utvärdera insatsernas effekt. Resultaten visar en minskning av fimpar och snus på nästan alla platser, med undantag för en.

Fimpkampanjen innehåller flera kommunikationsinsatser, bland annat en humoristisk videofilm i sociala medier, nudging i form av fotsteg vid papperskorgar och dekaler på papperskorgar. Dessutom delas "fimpfickor" ut för att underlätta för rökare att slänga sina fimpar på rätt sätt.

... Då skulle du gå förbi 1300 skräp innan du är framme. Det mesta är plast.

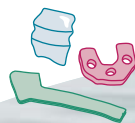
Tänk att du går en kilometer till jobbet längs en trottoar eller gångbana som är tre meter bred ...

Skräp i havet

Marin nedskräpning är ett globalt problem som inte känner några nationella gränser. Forskare tror att det finns mellan 75–199 miljoner ton plast i våra hav och varje år tillkommer mer än 11 miljoner ton.¹ Och det växer snabbt: på sextio år har plastproduktionen i världen ökat lavinartat, och det märks i våra hav, där gigantiska mängder ansamlas.

Plast är extra problematiskt för sjöfåglar och vattenlevande djur eftersom de kan tro att plasten är mat. När deras magar fylls av plast i stället för riktig mat kan de svälta ihjäl. Fiskerelaterat skräp är farligast eftersom produkterna ursprungligen är skapade för att fånga ett byte. Då är det lätt för djuren att trassla in sig och fastna. Plasten innehåller dessutom många gånger farliga kemikalier som ger skador på lång sikt. Plast hittas överallt i den marina miljön nuförtiden.

Källor: ¹United Nations Environment Programme (2021). ²Tekman et al. (2022). ³Ocean Conservancy and McKinsey Center for Business and Environment (2015).

En rapport från WWF visar att över 2 000 havslevande arter har stött på plastföroreningar i sin naturliga miljö.² Observerbara effekter studerades för 297 arter, och av dessa ansågs cirka 90 % vara negativt påverkade. Dessutom var det 738 arter som koloniserar plastskräp, vilket möjliggör spridning av dessa arter till nya områden. Skräp är därmed ett hot mot den biologiska mångfalden.

Plastskräp som slängs i natur eller hav bryts inte ner inom en överskådlig tid. I stället delas det till mindre och mindre bitar och blir till så kallad mikroplast. Mikroplast har hittats i många vattenlevande djur och kan transporteras uppåt i näringskedjan från en art till en annan.

Det bedöms att 80 % av skräp i havet kommer ifrån land³ och det är mycket svårt att städa havet. Därför är det viktigt att vi stänger kranen redan vid källan och stoppar avfall från att bli skräp.

Åtgärdsguide mot marin nedskräpning

Kommuner som vill arbeta mot marin nedskräpning kan med fördel använda Håll Sverige Rents metod för att identifiera källor till marint skräp med tillhörande åtgärdsguide som finns tillgänglig på [hsr.se](https://www.hsr.se).

Stränder i Sverige

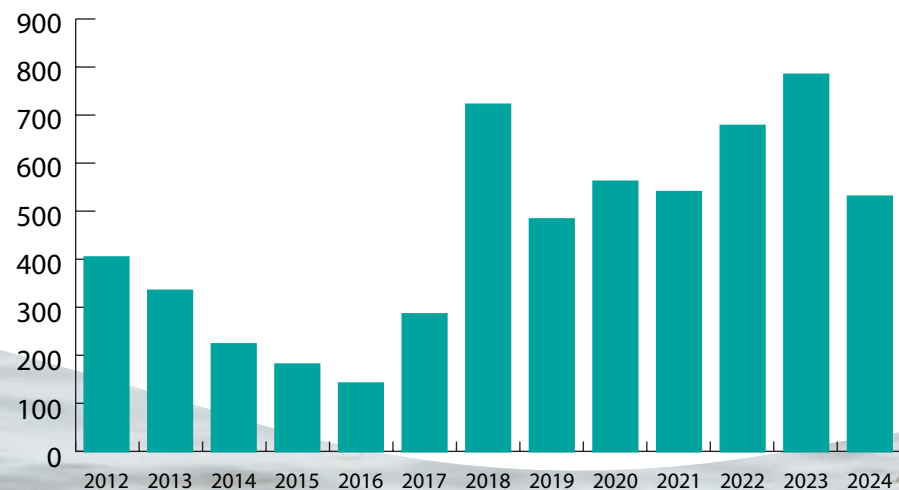
Håll Sverige Rent ansvarar för den nationella övervakningen av skräp på stränder på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten. Övervakning av havsmiljön ger ett underlag för att bedöma och följa utvecklingen av miljötillståndet och de miljöförändringar som sker på grund av mänsklig aktivitet. Resultaten används bland annat för att följa upp miljömålet *Hav i balans* samt *Levande kust och skärgård*.

I denna rapport har resultaten för Sveriges kust delats upp i två områden: Västerhavet, som sträcker sig från norska gränsen ner till Öresundsbron, och Östersjön, från Öresundsbron till gränsen mot Finland. Övervakningen avser skräp som är över 2,5 centimeter (makro). Totalt ingår 17 stränder i övervakningen (2024).

För Västerhavet visar genomsnittet (median) för 2024 på 532 skräp per 100 meter strand (naturnära stränder). Trenden för åren 2012–2024 visar på en uppåtgående trend från år 2016 även om 2024 års resultat är lägre än på flera år.

EU:s tröskelvärde för god miljöstatus är 20 skräp per 100 meter. Skräpet på stränder längs Västerhavet är alltså 27 gånger den mängd som EU anser vara god miljöstatus.

Här kan konstateras att det krävs kraftiga åtgärder för att uppnå en god miljöstatus för skräp på stränder på västkusten. Havs- och vattenmyndigheten lägger stor vikt på internationella samarbeten eftersom det bedöms att cirka 80 % av skräpet kommer från andra länder.

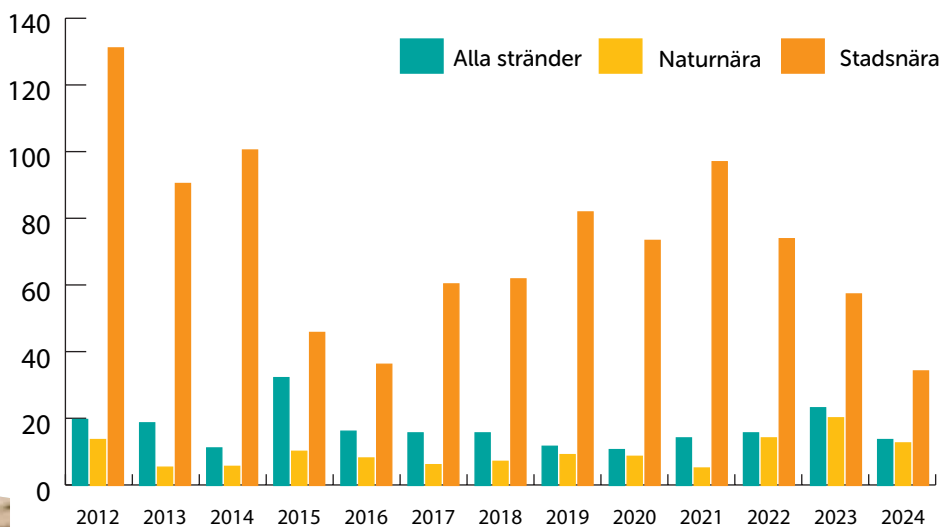

Västerhavet, medianantal skräp per 100 meter strand och år, 2012–2024.

Östersjöns stränder är utvalda efter strandtyp där Sverige har två olika typer. Naturnära (5 stycken) med få besökare där det mesta av skräpet förväntas komma från havet och stadsnära (4 stycken) där en del av skräpet också kommer från besökare.

Resultaten visar på en nedåtgående trend av skräp på stadsnära stränder de senaste åren medan det är mindre variation av skräp mellan åren på naturnära stränder. Medianvärdet för skräp på stränder i Östersjön som helhet under 2024 är 14 skräp per 100 meter strand. Därmed anses den svenska Östersjökusten ha god miljöstatus med avseende på skräp på stränder.

I Västerhavet var det grovt räknat dubbelt så mycket skräp på våren som under sommaren och vintern under 2024. Det beror på att skräpet ackumuleras under vinterstormarna. För Östersjöns naturnära stränder ser vi samma mönster medan stadsnära stränder är mer nedskräpade under sommaren då besökarna är som flest.

Östersjön, medianantal skräp per 100 meter strand och år, 2012–2024.

Precis som i andra miljöer består merparten av skräpet på stränder av plast. År 2024 utgjorde plast hela 99 % av det totala skräpet i Västerhavet, medan andelen i Östersjön var 70 %. På stränder längs Östersjöns kust hittades dessutom en högre andel papper och kartong (10 %) jämfört med Västerhavet, där dessa material endast stod för 1 %.

För att kunna relatera till en eller flera källor kategoriseras skräpet inte bara efter material utan också efter typ. Det vanligaste skräptyperna med störst geografisk spridning ses i topplistorna till höger.

Skräpet i tabellen bekräftar att plast är vanligare på stränder längs Västerhavet jämfört med i Östersjön. Fimpar och snus, som i första hand relateras till strandbesökare, är vanligare på Östersjöstränder där vissa stränder är stadsnära. Likaså associeras glasspinnar, aluminiumfolie och plastsugrör till strandens besökare. Pappersskräp kan tänkas bli vanligare i framtiden då många plastförpackningar har ersatts av papper eller kartong.

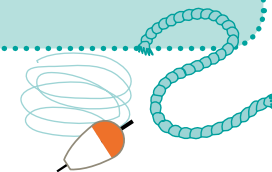
Källa: Nationell övervakning av marint skräp 2024, Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten

Västerhavet topp-tio

1. Fragment av plast 2,5 cm \geq \leq 50 cm
2. Plastsnören/trådar (<1 cm i diameter) oidentifierade
3. Plastsnören och trådar från "dolly ropes"
4. Plastförpackningar för chips/godis
5. Plastkapsyler/lock för drycker
6. Plastkapsyler/lock oidentifierade
7. Plastnät och nätbitar 2,5 cm \geq \leq 50 cm
8. Fragment av plast > 50 cm
9. Små plastpåsar
10. Plastrep (>1 cm i diameter)

Östersjön topp-tio

1. Fragment av plast 2,5 cm \geq \leq 50 cm
2. Cigarettfimpar med filter
3. Snus
4. Fragment av cellplast 2,5 cm \geq \leq 50 cm
5. Pappersfragment
6. Andra pappersföremål
7. Glasspinnar i trä, träbestick, ätpinnar, tandpetare
8. Metallfolieomslag, aluminiumfolie
9. Plastsnören/trådar (<1 cm i diameter) oidentifierade
10. Plastsugrör

Stränder i Norden

Håll Sverige Rent är med i ett nordiskt nätverk för sju organisationer som delar samma vision om rena hav och en hållbar framtid. Utöver Håll Sverige Rent ingår CSR Greenland, Keep Denmark Tidy, Keep Norway Beautiful, World Wide Friends, Keep the Archipelago Tidy (Finland och Åland) och Rudda Føroyar (Faroe Island) i nätverket. Under perioden 2021–2024 har nätverket engagerat mer än 150 000 volontärer i strandstädning och rensat över 500 ton skräp från naturen.

Utöver strandstädning utför nätverket även årligen en gemensamt nordisk miljöövervakning med fokus på skräp på stränder. Under 2024 övervakades 33 nordiska stränder. På dessa registrerades totalt 25 975 skräpföremål. De vanligaste fynden var oidentifierbara bitar av plast, rep, fiskenät och andra fiskerelaterade fynd.

Plastbitar, rep och fiskenät är några av de vanligaste skräpen på nordiska stränder

Skräp längs EU:s kuster

En nyligen publicerad studie visar att mängden skräp längs EU:s kuster har minskat med en tredjedel mellan åren 2015–2016 och 2020–2021. Denna positiva trend observeras i alla områden med tidigare höga skräpkoncentrationer. Dock är Östersjön den enda regionen som klarar EU:s tröskelvärde på 20 skräpföremål per 100 meter strand. Östersjön uppvisar den största procentuella minskningen på 45 %, med en medianmängd på 16 föremål per 100 meter under 2020–2021.

Engångsplastföremål har minskat med 40 % under samma period längs EU:s kuster trots att EU:s engångsplastdirektiv inte implementerades i svensk lagstiftning förrän 2021.

Trots att resultaten visar att betydande insatser fortfarande krävs för att minska plastskräpet i havet med 50 % till 2030, indikerar trenderna för kustskräp att EU:s medlemsstater är på rätt väg att nå målet i handlingsplanen för nollförening till 2030.

Källa: European Commission, European Coastline Macro Litter Trends 2015–2021

Fiskeredskap

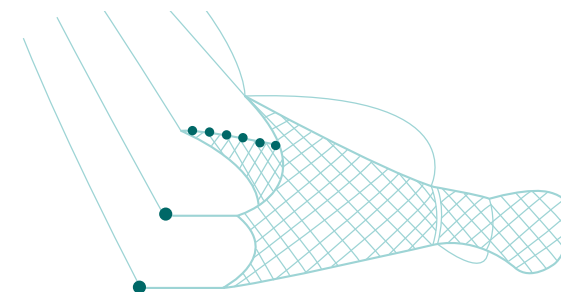
Övergivna, förlorade eller dumpade nät och trålar – så kallade spöknät – utgör en allvarlig fara för fåglar, däggdjur och fiskar som riskerar att fastna, svälta eller drunkna. Eftersom fiskeredskap ofta är gjorda av plast bidrar de även till den ökande mängden plast i havet.

Någon fullständig data för förlorade fiskenät finns inte, men en studie från IVL Svenska Miljöinstitutet från 2022 ¹ bedömer att det varje år försvinner 520–1040 ton fiskeredskap bestående av fiskenät, trål och fiskfällor i Norden.

Andersson och Eggert (2018) ², beräknar att cirka 154 till 340 ton fiskeredskap förloras i Sverige varje år medan en annan studie från 2019 ³ beräknar att det enbart i Östersjön förloras 5 000–10 000 fiskenät årligen.

Fiskeredskap av plast, som används i marina miljöer, omfattas av engångsplastdirektivet. Direktivet syftar till att minska plastföroreningar samt främja en cirkulär ekonomi och kräver att producenter inom yrkesfiske, vattenbruk och fritidsfiske tar ett utökat ansvar för insamling, behandling och rapportering av avfall. Medlemsländerna ska fastställa insamlingsmål och i Sverige, som har implementerat direktivet, kommer kommunerna att samla in plastfiskeredskap separat som kommunalt avfall från och med 2025. Detta är särskilt viktigt eftersom kvarglömda eller tappade fiskeredskap tillhör det mest skadliga skräpet i marina miljöer.

Källor: ¹ Unsbo et al. (2022), ² Andersson, H. and Eggert, H. (2018), ³ Tschernij, et al. (2019)

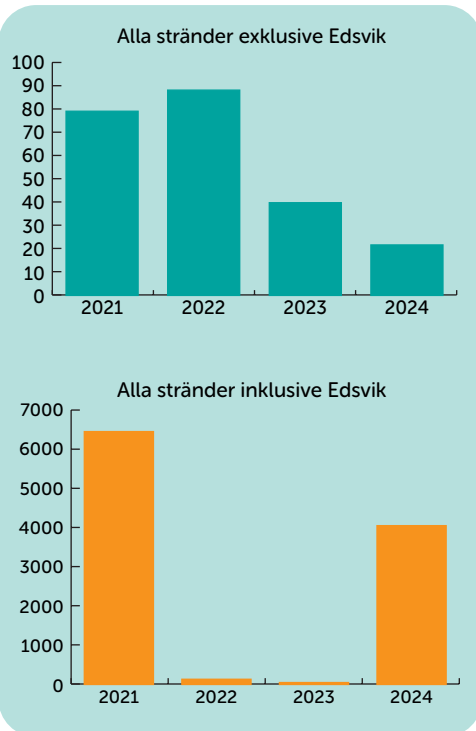

Dolly ropes

På stränder längs Västerhavet hittar vi mycket skräp från fiskerieringen. Fiskeredskap i plast utgjorde 77 % av det totala antalet plastskräp under 2024 men till största delen består dessa fiskeredskap av så kallade "dolly ropes". "Dolly ropes" används för att skydda trålar från att slitas sönder och hittas ofta som lite grövre blå eller orangea plasttrådar på stränderna.

Edsvik, som är en av de 8 stränderna i Västerhavet, är extra utsatt för skräp på grund av strömmar och vindförhållanden och det gäller i synnerhet dessa skräp. I diagrammen till höger visas medelantal "dolly ropes" med eller utan resultaten från Edsvik. I båda fallen ses en nedåtgående trend för åren 2021 till 2024. Med alla stränder inkluderade är den minskningen 37 %.

"Dolly ropes" nämns inte specifikt i engångsplastdirektivet och ingår därför inte i det utökade producentansvaret. Men Sverige och flera andra länder arbetar internationellt för att det ska bli en reglering eller förbud för användningen av den här produkten.

Medelantal skräp (dolly ropes) per 100 meter strand och år, 2021–2024. Källa: Nationell övervakning av marint skräp 2024, utförd av Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten

I Östersjön sker kommersiellt fiske generellt i mindre omfattning än i Västerhavet och vi hittar betydligt färre skräp relaterade till fiske på stränder på ostkusten. Fiskeredskap i plast utgör endast 4 % av det totala antalet plastskräp. Det finns ingen tydlig trend för de senaste åren.

Havs- och sjöbotten

Håll Sverige Rent har tillsammans med Svenska sportdykarförbundet en nationell dyktävling som kallas Skräpdyksskampen. Den handlar om att rensa botten från skräp och få bättre kunskap om vilken typ av skräp som finns i hamnar och på grunda bottnar. Dykningarna ger en bild av vilken sorts skräp som slängs i vattnet från land eller från båtar, men resultaten är inte representativa för havs- och sjöbotten som helhet. Under 2024 registrerades 21 skräpdykningar som resulterade i att nästan 5 ton skräp togs upp från havs- och sjöbotten. En yta på cirka 10 000 kvadratmeter rensades på marint skräp. Det två vanligaste skräpmaterialen var metall (48 %) och plast (23 %). Men även udda fynd som gasflaskor, elsparkcyklar och ett bowlingklot hittades.

Fördelning av materialkategorier (inklusive övrigt kategorierna)

Kategori	Andel
Metall	48 %
Plast	23 %
Annat	14 %
Glas & keramik	13 %
Pappers/Kartong	2 %

Vanliga skräp på havsbotten är läsk/ölburkar och liknande, porlinsallrikar, koppar och glas samt däck.

Skräpföremål topp 5 (exklusive övrigt kategorierna)

1. Läsk- /ölburkar och liknande
2. Porlinsallrikar, koppar och glas
3. Däck
4. Burkar
5. Kläder, skor och textilier

Det osynliga skräpet

Det mesta av skräpet i havet gömmer sig under ytan, då majoriteten av plasten sjunker till botten. Endast en liten del flyter på ytan, finns i vattnet eller sköljs upp på stränder. Det skräp vi ser är därför bara en bråkdel av det verkliga problemet.

Skräp i naturen

Att vara ute i naturen är populärt bland många. Håll Sverige Rent har mätt nedskräpningen i naturområden tillsammans med olika aktörer runt om i landet sedan 2018. Människors nedskräpningsbeteende följer tyvärr ofta med även i skyddade naturområden såsom naturreservat och nationalparker. Spår av beteendet märks tydligt längs med vandringsleder och på rastplatser. Vanliga skräp i de naturområden som undersökts är fimpas, snus, toalettpapper samt förpackningar från godis, snacks och glass. Även påsklämmor, sugrör och våtservetter är skräptyper som hittas i naturområdena.

Källa: Mätningar i natur 2018–2024, Håll Sverige Rent

Skräp och biologisk mångfald

Biologisk mångfald är ett samlat begrepp som visar den variation av olika arter och naturtyper som finns på vår planet. Det kan exempelvis vara växter, djur, svampar eller mikroorganismer som alla har en nödvändig funktion i ekosystemet. Biologisk mångfald är en förutsättning för allt liv på jorden, och det är därför som det är så viktigt att värna om djur och natur.

Idag minskar den biologiska mångfalden världen över och om läget inte förbättras så riskeras 1 miljon arter att utrotas.¹ Nedskräpning är en typ av förorening som påverkar den biologiska mångfalden negativt. I havet är det framför allt plasten som är problematisk för fåglar och vattenlevande djur eftersom de kan trassla in sig i den eller tro att plasten är mat. Nedskräpning på land har också negativa konsekvenser eftersom insekter och däggdjur kan fastna i exempelvis flaskor, burkar och andra typer av behållare.

Källa: ¹ IPBES (2019), Global assessment report of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, Brondizio, E. S., Settele, J., Diaz, S., Ngo, H. T. (eds). IPBES secretariat, Bonn, Germany.

Fjällen

Svenska Turistföreningen (STF) har i samarbete med Håll Sverige Rent årligen mätt skräp på vandringsleder vid Storulvån sedan 2018 och Kebnekaise, Grövelsjön, Helags och Sylarna sedan 2020.

Resultaten från de här mätningarna brukar skilja sig från hur det ser ut i andra miljöer såsom stadsmiljöer och badplatser där fimpas är det vanligaste skräpet. I mätningarna i fjällen är det istället snus som är det vanligaste skräpet. 2024 utgjorde snuset 34 % av det skräp som hittades.

Topp tre enskilda skräp i fjällen

Skräpföremål	Andel
Snusprilla	34 %
Förpackningar från godis, snacks och glass	15 %
Toalettpapper	7 %

Källa: Mätningar i fjällen 2024, Håll Sverige Rent och STF

Genom att mäta nedskräpningen både innan och efter insatta åtgärder har vi kunnat se att nedskräpningen i de aktuella mätområdena minskat med över 70 % de senaste fyra åren.

Under 2023–2024 har besökare uppmanats att ta hand om sitt avfall genom att flera av STF:s fjällstationer har erbjudit besökare en påse att slänga sitt skräp i. Även om mängderna skräp minskat så är det fortsatt viktigt att besökare i fjällen blir påmind om att det inte är okej att lämna kvar skräp eller matrester i naturen.

Snus är ett av de vanligaste skräpen i fjällen

Trashblitz

I samband med den biologiska mångfaldens dag den 22 maj anordnade Håll Sverige Rent tillsammans med flera Naturum och Svenska Turistföreningen en Trashblitz. En Trashblitz innebär att man under en utsatt tid plockar allt skräp man hittar på en bestämd sträcka eller yta. Ordet Trashblitz anspelar på begreppet Bioblitz som är ett evenemang med fokus på att hitta och identifiera så många arter som möjligt i ett specifikt område under en kort tidsperiod. En Bioblitz är också känd som en biologisk inventering.

Trashblitzen genomfördes med hjälp av skolklasser, allmänheten och personalen på plats. Under Trashblitzen hittades det totalt 3166 skräp på de olika platserna. De fem vanligaste skräpföremålen som hittades var fimpar, snus, pappersförpackningar, plastförpackningar och folie.

Kategori	Andel
Fimpar och snus	65 %
Papper/Kartong	14 %
Plast	13 %
Metall	5 %
Organiskt	2 %
Glas	1 %

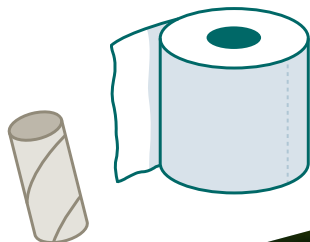
Söderåsens nationalpark

I nationalparken Söderåsen i Skåne har man gjort skräpmätningar varje år sedan 2020. Här har man upplevt ett ökat besöksstryck de senaste åren, och i samband med det har också nedskräpningen ökat. Bland de vanligaste skräpföremålen finns fimpar, snus, förpackningar från godis, glass och snacks samt toalettpapper.

Toalettpapper är ju inte en så trevlig syn när man är ute för att njuta av naturen, och det bryts inte heller ner så fort som man kan tro. I torra miljöer kan det ta väldigt lång tid innan det försvinner helt.

Plastskräp är också vanligt i naturen. Många engångsplastföremål används bara i några minuter, men eftersom plasten är ett väldigt hållbart material ligger det kvar i naturen under många, många år innan det sakta fragmenteras till mikroplast.

Källa: Mätningar i Söderåsens nationalpark 2020–2024, Håll Sverige Rent och Söderåsens nationalpark

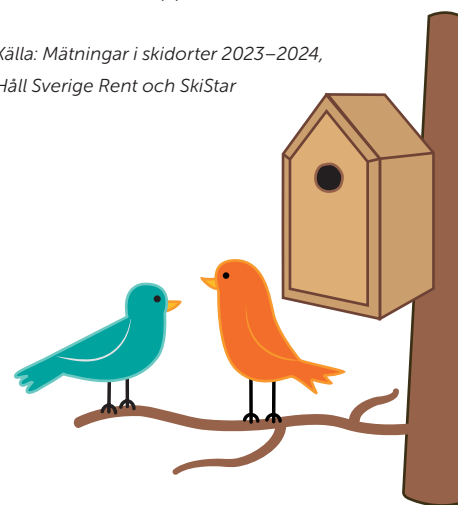

Påsklämman

Påsklämman dyker ofta upp när vi mäter skräp i naturen. Men glädjande nog har antalet skräpiga påsklämmor minskat kraftigt i SkiStar-mätningen 2024, främst i Åre – från 6 508 stycken 2023 till 879 stycken 2024, en minskning på 86 %!

En förklaring till minskningen kan vara att SkiStar under 2024 satsat extra mycket på kommunikationen kring problematiska småskräp som ofta uppstår vid grillplatserna. Flera påsklämmor görs numera i färg i stället för vitt, vilket kan bidra till att de syns bättre om de tappas i snön.

Källa: Mätningar i skidorter 2023–2024, Håll Sverige Rent och SkiStar

Skräp i fågelholkar

Håll Sverige Rent och BirdLife Sverige har tidigare uppmanat alla fågelholkägare att titta in och se om det finns något skräp i bona. Under 2023 fick vi in totalt 311 rapporter från 96 olika kommuner runt om i landet – ända från Ystad i söder till Jokkmokk i norr.

Resultatet visade då att det fanns skräp i 14 % av alla fågelholkar. Det var framför allt plast som hittades. 2 % av holkarna innehöll metallskräp och 5 % av holkarna innehöll pappskräp. Våtservetter, fimpar, snus, buntband och syntetiska fjädrar var några av de skräp som hittades i holkarna.

Det är tydligt att fåglarna letar efter material som ser ut som naturligt bomaterial, plastremsor som liknar grässtrån, plastbitar stora som löv och stoppningsmaterial stort som mossor.

Under 2025 startar en ny nationell inventering av fågelholkar där vi kartlägger hur skräpig Sveriges fåglar bor.

Källa: Inventering av skräp i fågelholkar 2023, Håll Sverige Rent och BirdLife Sverige

4. ANSVAR OCH KOSTNADER

Straffbestämmelser

Det är olagligt att skräpa ner i Sverige, enligt Miljöbalken lag (2016:782). Den som skräpar ner kan få böter eller till och med fängelse om nedskräpningen är mer omfattande. Mindre nedskräpning, till exempel om du slänger snabbmatsförpackningar, glas- och plastflaskor eller andra engångsartiklar på marken, kan leda till en skräpbot på 800 kronor. Sedan 2022 är också småskräp, så som cigarettfimpar, snus och tuggummin, inkluderat i boten.

Lagstiftning gällande nedskräpning ingår i Miljöbalken. Syftet med Miljöbalken är att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer kan leva i en hälsosam och god miljö. Miljöbalken berör alla typer av åtgärder, oavsett om de ingår i den enskildes dagliga liv eller i någon form av näringsverksamhet.

Källa: Riksdagen, Miljöbalken

Så bra koll har svenskarna på lagen om nedskräpning

I en Novusundersökning som Håll Sverige Rent gjort under 2024 svarar 9 av 10 svenskar att de vet eller tror att det är olagligt att skräpa ner. Lika många vet eller tror också att det kan leda till böter.

När det gäller nedskräpning av fimpar svarar 70 % av svenskarna att de vet eller tror att den som slänger en fimp på marken kan få böter.

Källa: Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Den som skräpar ner i Sverige riskerar att få en bot på 800 kronor

Skräpboten

Antalet utdelade böter för nedskräpning har ökat kraftigt de senaste tre åren. Under 2024 bötfälldes 438 personer för nedskräpning – en ökning med 29 % jämfört med året innan och det högsta antalet utdelade böter sedan skräpboten infördes år 2011. Trenden visar att allt fler har bötfällts sedan lagen ändrades år 2022, då även småskräp som fimpar och snus började omfattas.

Kommunerna där det utfärdades flest böter under 2024 var Malmö (69), följt av Västerås (35), Stockholm (33), Uppsala (30), Göteborg (19), Lund (15), Örebro (11), Järfälla (9), Helsingborg (8) och Botkyrka (8). För att sätta skräpboten i perspektiv delades nästan 156 000 böter ut för hastighetsöverträdelser i trafiken under 2024, enligt Polismyndigheten.

Antal utdelade böter för nedskräpning 2020–2024

Polisregion	2020	2021	2022	2023	2024
Bergslagen	3	6	14	20	28
Mitt	9	6	39	46	97
Nord	12	6	18	22	15
Stockholm	15	4	61	57	71
Syd	20	22	73	96	120
Väst	15	16	45	60	71
Öst	13	10	39	38	36
Totalsumma	87	70	289	339	438

Källa: Polismyndigheten, ordningsböter för nedskräpning 2020–2024

Producenternas ansvar

Producentansvaret har funnits sedan 1990-talet och syftet med ansvaret är att den som bidrar till ett miljöproblem också ska bidra till lösningarna.

I och med EU:s engångsplastdirektiv har producentansvaret utökats, bland annat genom förordningen om producentansvar för förpackningar, som ger ett utökat ansvar för utformningen av förpackningar samt insamlingen och behandlingen av förpackningar. En av de större förändringarna i förordningen är att kommunerna tar över insamlingen av förpackningar från hushåll och att producenterna ersätter kommunerna ekonomiskt för detta, läs mer i avsnittet om kommunens ansvar på nästa sida.

I en annan förordning – Förordningen om nedskräpningsavgifter – ska producenter av vissa engångsplastprodukter betala en nedskräpningsavgift som ska fördelas till kommunerna som ersättning för att de städar upp dessa engångsprodukter. Läs mer om nedskräpningsavgifterna i avsnittet om kommunernas kostnader på sida 52.

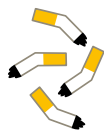
Mål om halvering av antal fimpar på marken

Ytterligare en förordning som reglerar producenternas utökade ansvar är förordningen om producentansvar för tobaksvaror och filter. Numera är det tobaksproducenterna som har ansvar för insamling och behandling av fimpar. Det vill säga, tobaksproducenterna ska genom en producentansvarsorganisation ansvara för att det finns askkoppar på platser där kommunen har renhållningsansvar och tömma dessa.

Men kommunerna och tobaksproducenterna kan välja att skriva ett avtal där kommunerna själva ordnar infrastrukturen för att samla in fimparna mot ekonomisk ersättning.

Oavsett hur det organiseras så är tobaksproducenterna skyldiga att effektivt bidra till att uppnå målet om att nedskräpningen av fimpar utomhus ska ha minskat med 50 % år 2030 jämfört med 2023.

Nedskräpningen av fimpar utomhus ska ha minskat med 50 % år 2030 jämfört med 2023

PPWR

I och med den nya EU-förordningen Packaging and Packaging Waste Regulation, förkortad PPWR, kommer producentansvaret för förpackningar att utökas ytterligare, läs mer om det i kapitlet Internationell utblick.

Kommunernas ansvar

Alla kommuner ska ha en avfallsplan som förutom åtgärder för att förebygga avfall också ska innehålla mål och åtgärder för att förebygga och begränsa nedskräpning. Den ska omfatta en redogörelse för de styrmedel kommunen planerar använda och en beskrivning av hur mål och åtgärder ska följas upp.

Regeringen har tagit ett initiativ till att reformera avfallslagstiftningen i Sverige för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi (KN 2024/02249). I promemorian finns förslag om att slopa kravet på kommunerna att upprätta kommunala avfallsplaner. Det föreslås i stället att kommunens mål för att förebygga och begränsa nedskräpningen ska rapporteras Naturvårdsverket.

Källa: Naturvårdsverket, lagar och regler

Kommunen ansvarar för att städa upp nedskräpningen i stora delar av landets tätorter där kommunen har renhållningsansvar enligt lagen (1998:814) med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning. Längs statliga vägar och vid rastplatser är det dock Trafikverket som håller rent. Ansvaret för omfattande nedskräpning i naturen skiljer sig åt beroende på situation och plats. Övergivna bilar tar till exempel kommunen, Trafikverket och Polismyndigheten hand om.

Källa: Naturvårdsverket, om nedskräpning

För att bekämpa nedskräpning behöver kommuner en genomtänkt strategi med anpassade åtgärder. Håll Sverige Rent har lång erfarenhet av processtöd och kan hjälpa till att välja insatser utifrån lokala förutsättningar.

Mätningar visar att kombinationen av flera åtgärder ofta ger bäst resultat. Kommuner kan få stöd genom Håll Sverige Rents kommunnätverk, där över hälften av Sveriges kommuner deltar.

Som en del av detta stöd finns Åtgärdsguiden – ett verktyg med konkreta åtgärdsförslag för att minska nedskräpning i havet, naturen och staden.

Läs mer på www.hsr.se/atgardsguiden.

Kommunerna har tagit över insamlingen av förpackningsavfall från producenterna

Förpackningsavfall från hushåll

Från och med den 1 januari 2024 ansvarar kommunerna för att samla in förpackningsavfall från hushåll. Senast 1 januari 2027 ska alla kommuner ha infört fastighetsnära insamling av papper, plast, metall och glas. Större förpackningar av papper, kartong och plast ska kunna lämnas på lättillgängliga platser.

Kommunerna ska också informera invånarna om hur man kan minska sitt avfall och sortera rätt.

Den här förändringen görs med syftet att det ska bli enklare för hushåll att sortera sina förpackningar, att fler förpackningar ska kunna återvinnas, att avfallshanteringen ska bli mer effektiv och för att minska behovet av nya råvaror - vilket leder till lägre koldioxidutsläpp.

Kommunerna ska få ekonomisk ersättning för insamlingskostnader och information till hushållen från förpackningsproducenterna.

Förpackningsavfall på torg och i parker

Från 1 januari 2026 ska kommunerna samla in pappers-, plast-, glas- och metallförpackningar på vissa torg och i vissa parker. På andra populära platser där det uppstår mycket plastskräp behöver inte alla fraktioner vara med, men där ska i alla fall plasten samlas in. Kommunen ska även informera allmänheten om hur utsortering ska gå till på dessa platser.

Från och med nästa år kommer det alltså att finnas fler möjligheter att källsortera förpackningar från det vi äter och dricker på stan.

Enligt en Novusundersökning som Håll Sverige Rent lät genomföra 2024 ställdes en fråga om vilken inställning man hade till det här. Resultaten visar att 85 % är mycket eller ganska positiva till förändringen.

Källa: Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Det är producenterna av förpackningar som betalar för insamlingen på populära platser.

Ansvar för källsortering och insamling

Källsortering på restauranger

Från och med den 1 januari 2024 ska den som säljer mat eller dryck i förpackningar, och där gästen kan äta eller dricka på plats, se till att gästen kan sortera sitt förpackningsavfall.

Det gäller dock inte om det bara serveras mat och dryck för takeaway. Kravet gäller inte heller serveringsställen utan sittplats, som till exempel foodtrucks, kaffevagnar och liknande.

Källsortering på festivaler med mera

Den som arrangerar en offentlig tillställning utomhus måste sedan januari 2024 ge besökarna möjlighet att sortera sitt förpackningsavfall. Det betyder att festivalarrangörer måste möjliggöra för besökare att sortera sitt skräp inne på festivalområdet. Det räcker inte att bara sätta upp papperskorgar utan det ska finnas separata kärl för exempelvis papper, plast, glas och metall.

Sverige missar återvinningsmålen

I Sverige är vi alla ansvariga för att sortera förpackningar i rätt återvinningsflöden – det gäller både hushåll och verksamheter. Återvinningen av plast- och pappersförpackningar ökar, men inte tillräckligt snabbt. Statistik som Naturvårdsverket släppte i november 2024 visar att Sverige för andra året i rad missade återvinningsmålet för förpackningar av plast, papper och kartong.

Enligt Naturvårdsverket använde vi i Sverige över en miljon ton förpackningar till varor och transporter under 2023. Av de 265 000 ton plastförpackningar som förbrukades materialåtervanns endast 39 %. Redan nästa år är målet att återvinningsgraden för plastförpackningar ska ligga på 50 %. För pappersförpackningar återvanns 81 % av de 630 000 ton som användes, men även här är Sverige en bit från målet på 85 %.

Källa: Naturvårdsverket, statistik om återvinning av förpackningar 2023

Kommunernas kostnader

Förordningen om nedskräpningsavgifter är en del i implementeringen av EU:s engångsplastdirektiv. Den innebär att kommuner kommer att få ersättning för en del av sina städkostnader från och med 2024. Det är producenter av vissa engångsplastprodukter som kommer att stå för den kostnaden. Producenterna av vanliga engångsplastföremål som fimpar får betala mer, och det skräp som är mindre vanligt kommer generera en mindre kostnad för producenten.

Syftet med avgifterna är att minska den negativa påverkan som nedskräpning av engångsplastprodukter har på miljön.

För att räkna ut hur mycket kommunerna ska få betalt för uppstädningen av vissa engångsprodukter behövs först och främst uppgifter om hur mycket pengar kommunerna lägger på att städa. Därför har kommunerna från och med 2023 årligen rapporterat in sina kostnader för städning till Naturvårdsverket.

Den kostnad som kommunerna rapporterade in 2024 för nedskräpning under 2023 uppgick till drygt 504 miljoner kronor. Dock ingår inte kostnader för transport och behandling av skräpet i den summan, eftersom den delen togs bort ur förordningen i väntan på en utredning om hur den ska beräknas.

Kostnaderna varierar stort mellan kommunerna och indikerar att beräkningarna inte är heltäckande eller enhetliga. Håll Sverige Rent befarar att en mer korrekt beräkning av kostnaderna för att städa skulle visa betydligt högre siffror än vad som rapporterades förra året. Förhoppningsvis blir systemet mer stabilt över tid och därmed mer korrekt.

Det är viktigt att komma ihåg att detta bara avser kommunernas kostnader, men det finns fler aktörer som betalar för nedskräpningen.

Länsstyrelser städar i vissa naturreservat. Bostadsbolag och andra fastighetsägare ansvarar för sina områden och Trafikverket städar längs vägar och rastplatser. Håll Sverige Rents Skräpbarometer från 2024 visar att rastplatser och bilvägar upplevs som de mest skräpiga platserna, med 7 av 10 som tycker att det är mycket skräp på rastplatser och 6 av 10 som upplever detsamma längs bilvägar.

Källa: Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Trots detta får Trafikverket eller övriga nämnda aktörer enligt gällande lagstiftning ingen ersättning för att städa av producenterna.

En av de kostnadsposter som kommunerna rapporterar är utgifter för informationsspridning med syfte att minska negativ påverkan på miljön från nedskräpning av engångsplastprodukter. Detta eftersom direktivet anger att producenter ska täcka kostnader för medvetandehöjande åtgärder. Men det var endast 109 kommuner som rapporterade att de haft sådana kostnader. Det innebär att 181 kommuner (62 %) inte haft några kostnader för informationsspridning. Håll Sverige Rent vet av erfarenhet att tydlig information till medborgarna är avgörande för att öka förståelsen och acceptansen för de förändringar som krävs för att nå ett mer cirkulärt samhälle.

Att informera om nedskräpning är också ett arbete som måste pågå hela tiden. Det kommer nya generationer och de gamla behöver påminnas.

Nedskräpningen kostar kommunerna över en halv miljard kronor varje år

För att Naturvårdsverket ska kunna räkna ut hur mycket av kommunernas städkostnader som ska ersättas av de aktuella producenterna används den nationella skräpmätning som Håll Sverige Rent utför på uppdrag av Naturvårdsverket vartannat år. Här mäts allt skräp för att kunna räkna ut den andel av skräpet som utgörs av de berörda produkterna.

Dessa produkter ska producenter bekosta städningen av:

- Engångsplastlock till muggar
- Flexibla omslag (så som förpackningar för godis, glass eller snacks samt plastbestruket papper runt exempelvis hamburgare eller wrap)
- Matlådor som är engångsplastprodukter
- Muggar som är engångsplastprodukter (Alltså de flesta muggar, då även pappmuggar ofta innehåller en tunn plastfilm)
- Plastflaskor för dryck som rymmer mindre än 0,6 liter
- Andra dryckesbehållare än plastflaskor för dryck som rymmer mindre än 0,6 liter
- Tobaksvaror med filter och filter
- Tunna plastbärkassar
- Ballonger
- Vätserverter

Källa: Naturvårdsverket, Stöd och information - Nedskräpningsavgifter för vissa producenter

5. INTERNATIONELL UTBLICK

Green Claims Directive

Green Claims Directive, eller Grönmålningsdirektivet, ställer krav på företag att styrka de miljöpåståenden de vill använda innan dessa inkluderas i företagets kommunikation. Det övergripande syftet med direktivet är att skydda konsumenter från vilseledande marknadsföring och att underlätta mer medvetna val. Europaparlamentet antog i mars 2024 sin position angående det föreslagna direktivet och det förväntas att slutgiltigt antas tidigast våren 2025.

Källa: Regeringen, direktiv om verifiering och kommunikation om uttryckliga miljöpåståenden

PPWR

40 % av all plast och 50 % av allt papper som används i EU används för förpackningar, och förpackningar står för 36 % av det kommunala avfallet. För att minska och förebygga förpackningsavfall har EU nu beslutat om en ny förordning för förpackningar: Packaging and Packaging Waste Regulation, förkortad PPWR. Förordningen blir direktverkande i alla EU:s medlemsstater och ska tillämpas på alla förpackningar, oavsett vilket material som används.

PPWR ska göra reglerna inom EU mer enhetliga för att främja en cirkulär ekonomi, minska miljöpåverkan och förbättra återvinningen av material. Den innehåller detaljerade bestämmelser om förpackningsdesign, märkning, återanvändning, återvinning och utökat producentansvar. Dessutom fastställer den mål för återanvändning och materialåtervinning och begränsar skadliga ämnen i förpackningar.

I Sverige kommer PPWR att tillämpas från och med den 12 augusti 2026, men vissa bestämmelser träder i kraft senare.

Utöver minimikraven får medlemsstaterna vid behov fastställa ytterligare krav för att säkerställa att målen i förordningen uppfylls, särskilt för att öka det insamlade förpackningsavfallets renhet, minska nedskräpning eller främja andra mål för den cirkulära ekonomin.

I Sverige kommer PPWR att tillämpas från och med den 12 augusti 2026

Förordningen innehåller flera bestämmelser som har potential att förebygga och minska nedskräpningen, både direkt och indirekt, genom att påverka förpackningars design, användning och hantering när de blir avfall. Några exempel på det är:

Begränsning av vissa förpackningar:

Förordningen förbjuder vissa typer av förpackningar, som engångsplastförpackningar för mat och dryck som konsumeras på plats på försäljningsstället. Färre engångsförpackningar totalt sett minskar risken för att de ska hamna i naturen.

Förpackningsminimering:

Genom att minimera förpackningsstorlek och undvika onödiga förpackningar minskar den totala mängden avfall som kan hamna som nedskräpning. Förpackningar ska designas så att deras vikt och volym minskas till vad som är absolut nödvändigt för funktionen. Förpackningar får inte ha dubbla väggar, falska bottenar eller onödiga lager.

Återanvändbara förpackningar:

Enligt förordningen ska system för roterande återanvändbara förpackningar skapas. Då minskar behovet av engångsförpackningar som riskerar att bli nedskräpning.

Det här gäller i vissa fall för flera olika typer av förpackningar, bland annat muggar och matlådor samt för vissa dryckes-, transport-, och konsumentförpackningar.

Information till konsumenter:

Förpackningsproducenterna ska informera konsumenterna om "Påverkan på miljön och på människors hälsa eller säkerhet vid olämplig kassering av förpackningsavfall, till exempel som skräp eller i blandat kommunalt avfall, och den negativa miljöpåverkan av engångsförpackningar, särskilt plastbärkassar". De ska även informera konsumenterna om att "komposterbara förpackningar inte är lämpliga för hemkompostering och att komposterbara förpackningar inte får kasseras i naturen".

Förordningen betonar alltså vikten av tydlig information för att undvika konsumentförvirring kring komposterbara förpackningar, som endast bryts ner under industriella förhållanden. Syftet är att förhindra att de hamnar i naturen, en fråga som även tas upp i EU:s policyramverk för biobaserade, biologiskt nedbrytbara och komposterbara plaster som du kan läsa mer om på nästa sida.

EU:s policyramverk för biobaserade, biologiskt nedbrytbara och komposterbara plaster

2022 beslutade EU om ett politiskt ramverk runt begreppen biobaserad, biologiskt nedbrytbar och komposterbar plast. Det har sin grund i flertalet strategier som gemensamt strävar efter att uppnå målet att minska, återanvända och återvinna plast, så att förbrukningen av energi och resurser minimeras och materialen hålls kvar i ekonomin så länge som möjligt, samtidigt som man eftersträvar en giftfri miljö.

Ramverket ska fylla ut politiska luckor, vara en vägledning för EU:s politik och lagstiftning i dessa frågor samt ge riktlinjer för marknaden i syfte att undvika all ohållbar utveckling.

Att använda begrepp som bioplast eller biologiskt nedbrytbar plast i kommunikationen kan skapa stor förvirring bland konsumenter. Produkter som är märkta med biobaserad, bionedbrytbar eller komposterbar plast fungerar på samma sätt som "vanlig" fossilbaserad plast i vår nordiska miljö. Det vill säga den bryts inte ner utan finfördelas till mindre och mindre delar, så kallad mikroplast.

Ett exempel som Håll Sverige Rent ofta ser i naturen är hundbajspåsar med märkningen "komposterbar" eller "bionedbrytbar". Det finns olika standarder för dessa begrepp, där till exempel "komposterbar" kan betyda att produkten bryts ner i en industriell kompost med väldigt specifika förutsättningar. Sådana industriella komposter finns inte ens i Sverige. Men märkningen kan leda konsumenten att tro att produkten bryts ner i naturen, vilket gör att vissa kastar in påsen med innehåll under en buske i stället för i papperskorgen.

Håll Sverige Rents Skräpbarometer från 2024 visar att 32 % av svenskarna valde alternativet "Tror att det stämmer" eller "Vet att det stämmer" när de fick frågan om en hundbajspåse som märkts som komposterbar/ bionedbrytbar bryts ner om den hamnar i natur eller hav.

Källa: Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp 2024, Håll Sverige Rent och Novus

Läs mer om vanliga begrepp inom plast på Naturvårdsverkets hemsida.

Det globala plastavtalet

Det globala plastavtalet syftar till att stoppa plastföroreningar genom en omfattande strategi där internationellt samarbete utnyttjas för att mildra plastens miljömässiga och hälsomässiga konsekvenser världen över. Förhandlingarna har visat på meningskiljaktigheter kring centrala frågor som reglering av primär plastråvara och hur farliga kemikalier ska hanteras. Det finns en tydlig skiljelinje mellan oljeproducerande länder som förespråkar nedströmsåtgärder och övriga världen såsom EU och Sverige, som anser att hela plastens livscykel, med produktion, design och bortskaftande, måste inkluderas. Andra områden som inte är lösta ännu gäller finansiering och producentansvar där EU förespråkar tvingande producentansvar för vissa produktgrupper.

Källor: Regeringen, Artikel från Klimat- och näringslivsdepartementet, publicerad 22 maj 2024 samt Johanna Lissinger Peitz, ämnesråd vid Regeringskansliet och ledare för den svenska delegationen under förhandlingsmötena. Informationsmöte på Regeringskansliet inför det femte och sista förhandlingsmötet om ett globalt plastavtal (INC-5), 6 November, 2024.

Håll Sverige Rent vill se ett rättsligt bindande avtal som innehåller krav på bland annat betydande minskad plastproduktion och starkt producentansvar. Målen i avtalet måste vara numerära och det behövs tydliga rapporteringskrav för både stater och företag som möjliggör jämförbara data.

Ur ett nedskräpningsperspektiv är det också viktigt att produktdesign även innefattar nedskräpningsaspekten, att det ingår avfallsförebyggande åtgärder i avtalet och att det också måste finnas en plan för hur världen hanterar det läckage av plast som trots allt kommer att uppstå. Att tidigt skapa hållbara beteenden genom satsningar på exempelvis skola, barn och unga är en viktig grund för en skräpfri värld.

Det 5:e förhandlingsmötet om ett internationellt rättsligt bindande instrument om plastföroreningar, inklusive i den marina miljön, var mötet där allt skulle avgöras. Men förhandlingarna om det globala plastavtalet strandade. Under en vecka i slutet av november förra året träffades 3 300 delegater från över 170 länder i Busan, Sydkorea. Men de kom inte överens och nu skjuts förhandlingarna upp till 2025.

Källa: Intergovernmental negotiating committee on plastic pollution, UNEP, 2024

Är det ett misslyckande? Inte nödvändigtvis. Förhandlingsprocessen fortsätter och det finns goda förhoppningar om att avtalet kan beslutas under 2025. Sverige fortsätter att arbeta för att minska plastföroreningar nationellt och inom EU.

Källa: Regeringen, Artikel från Klimat- och näringslivsdepartementet, publicerad 2 december 2024

6. KÄLLOR

A

Andersson, H. och Eggert, H. (2018). *Hållbar hantering av förlorade och utslitna fiskeredskap (p. 41)*. Havs- och vattenmyndigheten.

C

CAN Rapport 226. *Självrapporterade rök- och snusvanor 2003–2023*.

CAN Rapport 232. *Den totala konsumtionen av cigaretter och snus i Sverige 2003–2023*.

CAN:s nationella skolundersökning (2024).

E

European Commission, Joint Research Centre, MSFD Technical Group on Marine Litter, Hanke, G., Walvoort, D., Ruiz-Orejón, L. F., van Loon, W. M. G. M., Giorgetti, A., Molina-Jack, M. E., Vinci, M. (2025). *European Coastline Macro Litter Trends 2015–2021*. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

F

Folkhälsomyndigheten. Nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor.

Forskning & Framsteg, forskarkommentar av Bethanie Carney Almroth i artikeln *Förbjud cigarettfilter genast*, publicerad 13 juli 2023.

H

Häll Sverige Rent (2018–2024).

Mätningar i natur.

Häll Sverige Rent (2024). *Nationell övervakning av marint skräp*, utförd på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten.

Häll Sverige Rent (2024). *Pantbeteende i skärgården*.

Häll Sverige Rent (2024). *Skräpdyksappen*.

Häll Sverige Rent och BirdLife Sverige (2023). *Inventering av skräp i fågelholkar*.

Häll Sverige Rent och Novus (2024). *Undersökning om konfetti*.

Häll Sverige Rent och Novus (2024). *Undersökning om "flergångs"*.

Häll Sverige Rent och Novus (2024). *Undersökning om svenskarnas attityder och beteenden kring skräp*.

Häll Sverige Rent och SkiStar (2023–2024). *Mätningar i skidorter*.

Häll Sverige Rent och Statisticon (2018–2024). *Mätningar i större tätorter*.

Häll Sverige Rent och Statisticon på uppdrag av Naturvårdsverket (2020). *Nationell mätning*.

Häll Sverige Rent och Statisticon på uppdrag av Naturvårdsverket (2023). *Nationell mätning*.

Häll Sverige Rent och STF (2024). *Mätningar i fjällen*.

I

Intergovernmental Negotiating Committee on Plastic Pollution, UNEP (2024).
IPBES (2019). *Global assessment report of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*, Brondizio, E. S., Settele, J., Díaz, S., Ngo, H. T. (eds). IPBES sekretariat, Bonn, Germany.

J

Johanna Lissinger Peitz, ämnesråd vid Regeringskansliet och ledare för den svenska delegationen under förhandlingarna (2024). *Informationsmöte på Regeringskansliet inför det femte och sista förhandlingsmötet om ett globalt plastavtal (INC-5), 6 november*.

N

Naturvårdsverket (2023). *Data och statistik om plastbäckassar*.

Naturvårdsverket (2023). *Engångsplast och andra engångsprodukter*.

Naturvårdsverket (2023). *Engångsplastmuggar och -matlådor*.

Naturvårdsverket (2023). *Statistik om återvinning av förpackningar*.

Naturvårdsverket. *Lagar och regler*.

Naturvårdsverket (2024). *Om nedskräpning*.

Naturvårdsverket (2024). *Stöd och information – Nedskräpningsavgifter för vissa producenter*.

Naturvårdsverket (2024). *Tidslinje engångsplastdirektivet*.

O

Ocean Conservancy och McKinsey Center for Business and Environment (2015). *Stemming the Tide: Land-based strategies for a plastic-free ocean*.

P

Pantamera (2025). *Fakta och statistik*.

Polismyndigheten (2020–2024). *Ordningsböter för nedskräpning*.

R

Regeringen (2023). *Direktiv om verifiering och kommunikation om uttryckliga miljöpåståenden*.

Regeringen (2023). *Plastpåskatten avskaffas, pressmeddelande november 2023*.

Regeringen (2024). *Artikel från Klimat- och näringslivsdepartementet, publicerad 2 december 2024*.

Regeringen (2024). *Artikel från Klimat- och näringslivsdepartementet, publicerad 22 maj 2024*.

Riksdagen. *Miljöbalken*.

T

Tekman, M. B., Walther, B. A., Peter, C., Gutow, L. och Bergmann, M. (2022). *Impacts of plastic pollution in the oceans on marine species, biodiversity and ecosystems*, 1–221. WWF Germany, Berlin.

Tschernij, V., Press, M., Migdat, S., Stolte, A. och Lamp, J. (2019). *Baltic Sea Blue Print. A step-by-step roadmap on how to approach Derelict Fishing Gear*. pp. 35.

U

United Nations Environment Programme (2021). *From Pollution to Solution: A global assessment of marine litter and plastic pollution*. Synthesis. Nairobi.

Unsbo, H., Boltenstern, M., Granberg, M., Olshammar, M. och Karlsson, M. (2022). *Quantification and environmental pollution aspects of lost fishing gear in the Nordic countries*. TemaNord 2022:568.

Nedskräpningen är ett av vår tids stora samhällsproblem. Skräpet skadar djur och natur, förstör haven, gör städer otrygga och kostar samhället mycket pengar – helt i onödan. Därför behöver vi stoppa nedskräpningen.

Håll Sverige Rent är en ideell obunden stiftelse. Arbetet finansieras av bidrag och projektmedel från företag och myndigheter samt genom insamling till 90-konto.

Håll Sverige Rent är medlem i GIVA och granskas av Svensk Insamlingskontroll.

www.hallsverigerent.se

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

**tryggt
givande**
givasverige